

TÜRKİYE CUMHURİYET  
**MERKEZ BANKASI**  
ANONİM ŞİRKETİ

28 NİSAN 1959 TARİHLİ  
HİSSEDARLAR UMUMÎ HEYETİNE  
ARZOLUNAN

**1958**

**Yirmiyedinci Hesap Yılı Hakkında**  
İDARE MECLİSİ ve DENETÇİLER RAPORLARIYLA  
BİLÂNÇO, KÂR ve ZARAR HESABI

ANKARA  
1 9 5 9

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A. Ş.**  
**İDARE MECLİSİ**

|      |                       |
|------|-----------------------|
| Reis | Muammer Alakant       |
| Âza  | Dr. Abdurrahman Melek |
| "    | Prof. Fadıl Hakkı Sur |
| "    | Prof. Dr. Fikret Arık |
| "    | Şevki Ecevit          |
| "    | Prof. Aziz Köklü      |
| "    | Halit Zarbun          |
| "    | Nurettin Ertürk       |

**MURAKABE KOMİSYONU**

|         |                        |
|---------|------------------------|
| Murakıp | M. Tevfik Şenocak      |
| "       | Mehmet Aras            |
| "       | Selâhattin Odabaşıoğlu |
| "       | Prof. Cahit Öncü       |

**UMUM MÜDÜRLÜK İDARE HEYETİ**

|                    |                |
|--------------------|----------------|
| Umum Müdür         | Nail Gidei     |
| Umum Müdür Muavini | Fikri Diker    |
| " " "              | Fahri Tandoğan |
| " " "              | Fikret Sözer   |
| Muhasebe Müdürü    | Ekrem Sungar   |

### TOPLANTI GÜNDEMİ :

- 1 — İdare Meclisi ve Murakabe Komisyonunun 1958 hesap yılına ait raporlarının okunması; Bilânçonun ve Kâr ve Zarar hesabının tasdiki; Kârın teklif gereğince dağıtılması ve İdare Meclisinin ibrası;
- 2 — D sınıfından inhilâl eden İdare Meclisi Âzalığına muvakkaten intihap edilen bir Âzanın intihabının tasdiki;
- 3 — Müddetleri sona eren Murakıplar yerine, biri B ve C sınıfı, diğeri D sınıfı Hissedarları tarafından olmak üzere iki Murakıbın seçilmesi;
- 4 — Toplantı zabıtlarının, reyini kullanan pay sahipleri namına imzası hususunda salâhiyet itası.

1 9 5 8

Yirmiyedinci Hesap Yılı

İDARE MECLİSİ RAPORU

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A. Ş.**

**1 9 5 8**

**Yirmiyedinci Hesap Yılı**

**İ D A R E M E C L İ S İ R A P O R U**

**Sayın Ortaklar,**

Bankamızın Yirmiyedinci Hesap Devresine ait muamelâtın neticelerini gösteren 1958 yılı Bilânçosu ile Kâr ve Zarar hesabını tetkik ve tasvibinize arzeder, Yüksek Heyetinizi saygı ile selâmlarız.

Bankamız muamelâtını tetkike başlamadan evvel, son yıla ait iktisadî hâdiseleri toplu bir şekilde gözden geçirmekte fayda görüyoruz.

**— I —**

**DÜNYA İKTİSADİ VAZİYETİ**

Batı ile Doğu arasındaki çekişme ve soğuk harp 1958 yılında da aynı şiddetle devam etmiştir. Endonezyadaki isyan hareketi, Komünist Çin'in Kemoy Adasını bombardıman etmesi, Irak'ta yapılan Hükûmet darbesi, bunu müteakip Lübnan ve Ürdün'de çıkan kargaşalıklar ve bu memleketler Hükûmetlerinin dâveti üzerine, Amerika ve İngilterenin mezkûr bölgelere asker çıkarması, İsrail - Arap anlaşmazlığının devamı, Berlin şehrinin statüsü mevzuunda Sovyet Rusya tarafından yapılan siyasî taarruz, 1958 yılının, siyaset sahasında ötedenberi mevcut endişeleri artıran hâdiselerini teşkil etmiştir. Şimal Afrikasında da huzur ve sükûn henüz avdet etmemiş, fakat Fransız milletinin yeni Anayasayı büyük bir ekseriyetle

kabul etmesi neticesinde bu memleketin iç durumu kuvvetlenmiş bulunduğundan, müzakere yolu ile bir hal çaresine varılması imkânları artmış görünmektedir.

Memleketimiz barışçı siyasetine ve tedafîî çalışmalarına bu yıl da büyük bir azim ve enerji ile devam etmiştir. Bilindiği gibi tecavüz tehditlerinin en mühim faaliyet saha ve hedeflerinden birini, bulunduğumuz Orta Doğu teşkil etmektedir. Komünist emperyalizmi bu bölgede nüfuz ve hakimiyet tesisi maksadiyle sarfettiği gayretlere ara vermeden devam etmektedir. Bu vaziyet, Türkiyeyi ve bütün Batı âlemini devamlı surette uyanık bulunmağa, aralarında mevcut tesanüt ve ittihadı daha da kuvvetlendirmeye sevkeden mühim bir âmil teşkil etmektedir.

1958 yılında cereyan eden iktisadî hâdiselere gelince, Birleşik Amerika'da iktisadî faaliyetlerde 1957 sonbaharından beri görülen durgunluk, 1958 yılının ilk aylarında daha bariz bir hale gelmiştir. Konjonktürdeki bu gerilemenin gerek Amerikan ekonomisi gerekse Batı Avrupa ekonomileri üzerinde menfi tesirleri olmuş, yatırımlar, sınaî istihsal, ticarî mübadeleler bir evvelki seneye nazaran daha belirli bir şekilde azalmıştır.

İktisadî durum, bir memlekettten diğerine farklı vaziyetler arz etmekle beraber, bu devrede, Batı Avrupa memleketlerinin ekserisinde tediye muvazenesi bakımından bir düzelme ve nakdî ihtiyatlarda da bir artış görülmektedir.

Ham madde ve ziraî madde istihsal eden memleketlere gelince; iktisadî buhran, ham madde fiyatlarına tesir etmek suretiyle bunların ve bilhassa iktisadî kalkınma halinde bulunan memleketlerin tediye muvazenesi güçlüklerini artırmış ve ithal kapasitelerini azaltmıştır.

Senenin ikinci yarısında Birleşik Amerika'nın iktisadî vaziyetinde bir düzelme görülmektedir. Hususî sektör yatırımlarındaki azalma durmuş, istihlâk artmağa başlamış, stoklardaki daralma yavaşlamıştır. Bununla beraber, iktisadî faaliyetlerde müşahade olunan bu salâha mukabil, enflâsyon tazyikleri yeniden belirerek, nakdî mercileri kredi sahasında tahditçi bir politika tâkibine sevk etmiştir.

Birleşik Amerika'da görülen bu düzelme temayülî sene sonuna ka-

dar devam etmişse de Batı Avrupa memleketleri iktisadî konjonktüründe aynı hal görülememiştir. Bununla beraber, istihdam yine tatminkâr bir seviyede tutulabilmıştır.

Dünya ekonomisindeki umumî gerileme temayülü, ham madde fiyatlarına tesir etmiş ve bu fiyatlar, 1958 yılında da zayıf durumunu muhafaza etmiştir. Yün, buğday ve kahve gibi zirai maddeler fiyatlarında yeniden ehemmiyetli düşüşler kaydolunmuştur. Senenin ikinci yarısından itibaren maden fiyatları yükselmeğe başlamışsa da 1956 ve 1957 yıllarında kaydolunan ehemmiyetli düşüşler telâfi edilememiştir. Antrepo malları fiyatlarındaki seyri gösteren Moody indeksi, 1931 senesi 100 itibariyle, 1958 yılında 3 puvan daha kaybederek, 1957 yılı nihayetindeki 392,3 den 1958 sonunda 389,2 ye düşmüştür.

Muhtelif ham madde fiyatlarının 1958 yılındaki seyri (I) numaralı cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelin tetkikinden anlaşılacağı veçhile, sene ortasından itibaren buğday fiyatlarında ve sonbahar aylarında da men-sucat ham maddeleri fiyatlarında ehemmiyetli düşüşler kaydolunmuş, 1957 nihayetine nazaran buğday fiyatlarında % 10,5, yün fiyatlarında % 23, pamuk fiyatlarında da % 4,3 nisbetinde tenezzüller meydana gelmiştir. Sene ortasından ve bilhassa sonbahardan itibaren maden fiyatlarında bir yükselme görülmüş, netice itibariyle 1957 nihayetine nazaran bakırda % 21,4, kalayda % 2,5, çinkoda % 24,6 nisbetlerinde fiyat artışları vukua gelmiştir. Maden fiyatlarındaki bu artış istihsaldeki azalıştan olduğu kadar, muhtemelen azalmakta bulunan stokların yeniden tesisine başlanılmış ol-masından ileri gelmektedir. Sanayi ham maddeleri meyanında petrol fiyat-larında bir değişiklik olmamıştır. Bir varil petrolün fiyatı, 1957 yılında ol-duğu gibi 307 sentte kalmıştır.

1958 yılı nihayet bulurken geker, buğday ve deri fiyatlarıyla maden-lerden bakır ve çinko sağlam bir vaziyet arz ediyor, buna mukabil pamuk, kauçuk, kalay, kahve ve kakao fiyatları yeniden tenezzül temayülü gös-teriyordu.

Birleşik Amerika'da 1957 yılının ikinci yarısından itibaren iktisadî faaliyetlerde beliren gerileme (recession) alâmetleri, 1958 yılının ilk ay-larında şiddetlenerek devam etmiştir. 1957-58 Amerikan iktisadî recessi-onunun ilk tezahürü, sermaye emtiası mubayaa ve siparişlerinde görülen

Ham madde fiyatları

Sıralı istihsal ve istihdam

(Cetvel No. I)  
Ham Madde Fiyatları

|                                                   | 1957<br>XII | (1958 ay sonları) |               |               |         |         | 1957 ve 1958 sonları<br>itibarıyla tahavviller % |
|---------------------------------------------------|-------------|-------------------|---------------|---------------|---------|---------|--------------------------------------------------|
| SANAYİ HAM MADDELERİ                              |             | III               | VI            | IX            | XI      | XII     |                                                  |
| <b>a — Madenler :</b>                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Bakır                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 25 1/2-27   | 24—25             | 25 1/2-26 1/2 | 26 1/4-26 1/2 | 29 29   | 29—29   | + 13,73— +7,41                                   |
| Londra, long ton/£ (+)                            | 181 1/2     | 179               | 198 3/4       | 210 1/4       | 229     | 220 1/4 | + 21,35                                          |
| Kalay                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 92,12       | 93,12             | 94,50         | 95, 50        | 99,50   | 98,25   | + 6,65                                           |
| Londra, long ton/£                                | 730 1/2     | 730 1/2           | 730 1/2       | 730 1/2       | 759     | 749     | + 2,53                                           |
| Kurşun                                            |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 13          | 13                | 11,50         | 10,75         | 13      | 13      | —                                                |
| Londra, long ton/£                                | 72 1/2      | 73 3/4            | 75 3/8        | 69 1/4        | 74 7/8  | 72 1/8  | — 0,5                                            |
| Çinko                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| East St-Louis, libre/sent                         | 10          | 10                | 10            | 10            | 11,50   | 11,50   | + 15                                             |
| Londra, long ton/£                                | 61          | 63 5/8            | 65 3/4        | 64 3/4        | 75 3/4  | 76      | + 24,59                                          |
| <b>b — Mensucat ham maddeleri :</b>               |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Yün                                               |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| İngiliz müzayedeleri 64 inçlik, libre/silin, peni | 96          | 91                | 96            | 83            | 76      | 74      | — 22,92                                          |
| 50 inçlik, libre/silin, peni                      | 70          | 61                | 58            | 55            | 56      | 56      | — 20                                             |
| Pamuk                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 35,75       | 35,98             | 36,35         | 36,03         | 35,02   | 34,26   | — 4,31                                           |
| <b>c — Kauçuk :</b>                               |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Londra, libre/peni                                | 24 3/8      | 23                | 22 7/8        | 23 7/8        | 25 1/8  | 24 5/8  | + 1,03                                           |
| <b>d — Petrol :</b>                               |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Amerika piyasası, varil/sent                      | 307         | 307               | 307           | 307           | 307     | 307     | —                                                |
| <b>GIDA MADDELERİ</b>                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Buğday                                            |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Şikago, kile/sent (++)                            | 218 5/8     | 216 1/8           | 185 1/4       | 192 5/8       | 194 3/8 | 195 5/8 | — 10,52                                          |
| Kanada, kile/sent                                 | 165         | 162 7/8           | 156 3/8       | 165 1/2       | 163 1/4 | 162 3/4 | — 1,35                                           |
| Mısır                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Şikago, kile/sent                                 | 115 3/8     | 116 5/8           | 134           | 114 7/8       | 113 1/4 | 113 1/8 | — 1,95                                           |
| Kahve                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 55,50       | 54                | 49,25         | 45,50         | 42,50   | 41,50   | — 25,23                                          |
| Kakao                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Londra, cwt/silin, peni (+++)                     | 304/—       | 338/—             | 375/—         | 295/—         | 317/—   | 304/6   | + 0,16                                           |
| Çay                                               |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| Londra, libre/silin, peni                         | 3/6         | 3/6               | 3/6           | 3/6           | 3/4     | 3/3     | — 7,14                                           |
| Şeker                                             |             |                   |               |               |         |         |                                                  |
| New York, libre/sent                              | 3,85        | 3,50              | 3,42          | 3,46          | 3,50    | 3,67    | — 4,68                                           |

(+) long ton = 1,016 ton  
 (++) 1 kile (bushel) = 27,2 kilo  
 (+++) cwt = 112 libre = 50 kilo İngiltere'de  
 cwt = 100 libre = 45,4 kilo Amerika'da



ehemmiyetli düşüşlerdir. Bunun yanında dayanıklı istihlâk malları satışları da zayıflamıştır. Umumî talepte meydana gelen düşüklük istihsal üzerinde de tesirini göstermiş, sınaî istihsal indeksi 1947 - 49 devresi 100 itibariyle, 1956 yılı sonunda 143 e yükseldikten sonra, 1957 senesi Ekim ayından itibaren devamî surette gerileyerek, 1958 senesi Nisan ayı nihayetinde 126 ile en düşük seviyesini bulmuştur. Ana sanayi olan çelik sanayii 1958 yılının ilk aylarında normal kapasitesinin % 70 noksanı ile çalışmakta, motörlü vasıtalar, makine ve teçhizat istihsalı de bir yıl evveline nazaran % 17 nisbetinde bir düşüş göstermekte idi.

Senenin ikinci yarısında Birleşik Amerika'nın iktisadî vaziyetinde bir salâh meydana gelmiştir. Hususî envestisman sarfiyatındaki azalma durumu, istihlâk artmağa başlamış ve stoklardaki daralma yavaşlamıştır. Bu düzelme temayülü sene nihayetine kadar devam etmiştir.

Birleşik Amerika'da iktisadî konjonktürde kaydolunan gerileme Batı Avrupa memleketleri ekonomisi üzerinde değişik tesirler icra etmiştir. Filhakika bu memleketlerde iktisadî faaliyetler oldukça farklı bir seyir tâkibetmiştir. Sınaî istihsalde, Belçika'da oldukça kuvvetli, İngiltere'de daha hafif bir gerileme meydana gelmiş; Almanya ve Fransa'da ise genişleme temayülü sene nihayetine kadar devam etmiştir. (Cetvel No. II).

Aynı devrede iş gücünün istihdamına gelince, Birleşik Amerika'da çeşitli sanayi kollarındaki istihsal düşüklüğüne muvazi olarak, işsiz sayısı da ehemmiyetli ölçüde yükselmiştir. 1958 yılı Nisan ayı nihayetinde işsiz sayısı 5,2 milyona çıkarak normal konjonktür devresindeki işsiz sayısına nazaran, 2,2 milyon bir fazlalık arzemiş ve sene nihayetine kadar ehemmiyetini muhafaza eylemiştir. Batı Avrupa memleketlerine gelince konjonktürdeki duraklama ve gerilemelere rağmen, istihdam, tatminkâr bir seviyede tutulabilmektedir.

İktisadî faaliyetlerde kaydolunan bu durgunluk ve gerilemeler, dünya ticareti üzerinde de tesirini göstermekte gecikmemiş ve 1958 yılında dünya mübadeleler hacminde (Eylül sonu itibariyle) % 9 nisbetinde bir azalma meydana gelmiştir.

Dış ticaret ve beynelmîl tediyeler

Bu devre zarfında Birleşik Amerika'nın ihracatı % 19,7 nisbetinde bir tenezzül kaydederek 20.821 milyon dolardan 16.714 milyon dolara inmiş,

(Cetvel No. II)  
S İ N A İ İ S T İ H S A L İ N D E K S L E R İ  
1953 = 100

| Memleketler | SENELİK VASATİLER |      |      |      | 1956-57<br>artış % | 1 9 5 8 |     |     |     |     |     |     |      |     |     |     |     | 1958<br>vasatısı | Artış nisbeti<br>1957-1958 % |
|-------------|-------------------|------|------|------|--------------------|---------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|------|-----|-----|-----|-----|------------------|------------------------------|
|             | 1948              | 1955 | 1956 | 1957 |                    | I       | II  | III | IV  | V   | VI  | VII | VIII | IX  | X   | XI  | XII |                  |                              |
| A. B. D.    | 78                | 104  | 107  | 107  | —                  | 99      | 97  | 96  | 94  | 96  | 99  | 100 | 101  | 102 | 103 | 105 | —   | 99,3             | — 7,2                        |
| Kanada      | 79                | 107  | 114  | 114  | —                  | 101     | 108 | 109 | 111 | 114 | 118 | 112 | 116  | 116 | —   | —   | —   | 112,0            | — 1,8                        |
| Fransa      | 80                | 120  | 133  | 145  | 9,0                | 160     | 164 | 162 | 164 | 166 | 161 | 147 | 102  | 149 | —   | —   | —   | 152,8            | 5,4                          |
| Hollanda    | 70                | 118  | 123  | 126  | 2,4                | 122     | 114 | 124 | 124 | 128 | 130 | 126 | 122  | 129 | —   | —   | —   | 124,3            | — 1,4                        |
| İtalya      | 62                | 119  | 128  | 138  | 7,8                | 140     | 131 | 141 | 137 | 144 | 139 | 149 | 115  | 148 | —   | —   | —   | 138,2            | 0,1                          |
| Belçika     | 90                | 116  | 122  | 123  | 0,8                | 119     | 121 | 119 | 117 | 115 | 113 | 100 | 107  | 109 | —   | —   | —   | 113,3            | — 7,9                        |
| İsveç       | 90                | 111  | 114  | 118  | 3,5                | 122     | 123 | 125 | 126 | 125 | 125 | —   | 119  | 128 | —   | —   | —   | 124,1            | 5,2                          |
| Danimarka   | 84                | 110  | 111  | 117  | 5,4                | 113     | 118 | 120 | 118 | 119 | 122 | 79  | 120  | 125 | 125 | —   | —   | 115,9            | — 0,9                        |
| İngiltere   | 93                | 112  | 113  | 115  | 1,8                | 113     | 118 | 121 | 110 | 113 | 113 | 105 | 96   | 114 | 116 | —   | —   | 111,9            | — 2,7                        |
| Norveç      | 70                | 117  | 122  | 126  | 3,3                | 123     | 135 | 131 | 116 | 115 | 131 | 84  | 121  | 130 | 133 | —   | —   | 121,9            | — 3,3                        |
| B. Almanya  | 41                | 128  | 138  | 146  | 5,8                | 143     | 143 | 145 | 152 | 151 | 153 | 146 | 143  | 153 | 159 | —   | —   | 148,8            | 1,9                          |
| Avusturya   | 54                | 133  | 138  | 146  | 5,8                | 140     | 148 | 147 | 155 | 146 | 152 | 153 | 141  | 160 | —   | —   | —   | 149,1            | 2,1                          |
| Japonya     | 33                | 122  | 151  | 179  | 18,5               | 162     | 180 | 194 | 174 | 174 | 174 | 176 | 176  | 182 | 185 | —   | —   | 177,7            | — 0,7                        |

Mehaz : International Financial Statistics : January 1959

ithalât ise 14.174 milyon dolardan 13.526 milyon dolara tenezzül ederek % 4,6 nisbetinde azalmıştır. Umumi muamele hacmindeki azalma % 13,6 dır.

1957 senesi nihayetine doğru Batı Avrupa memleketlerinin dış tediye vaziyetlerinde görülen salâh bunlardan bir kısmının tediye muvazenerinde 1958 yılında meydana gelen tedricî düzelme neticesinde daha da kuvvetlenmiştir. Bu devrede Birleşik Amerika ve Batı Avrupa'da tatbik edilen faiz hadleri arasında mevcut farklar neticesinde meydana gelen sermaye hareketleri, tediye muvazenelerinin müsbet seyrine inzıam ederek, nakdî ihtiyatlarda oldukça ehemmiyetli artışlar tevhit etmiştir.

İktisadî sahada senenin en mühim hâdiselerinden biri, yıl sonuna doğru, bazı Avrupa paralarının konvertibilitelerinin tesisi olmuştur. Filhaki-ka, 27/12/1958 tarihinde, İngiltere, Fransa, Batı Almanya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, İtalya, İsveç, Danimarka, Norveç ve Portekiz, paralarının serbestçe dolara tahvilini istihdaf eden tedbirler almışlardır. İsviçre de, bu memleketlerde mukim şahıslara ait İsviçre frangı üzerinden muharrer alacakların dolara tahvilini kabul etmiş, Avusturya ise 1959 yılı başlarından itibaren bu harekete katılmıştır. Dış konvertibilite tâbiriyle ifade olunan bu tahvil imkânı, cari muamelelere ve gayri mukim şahıslara taallûk etmektedir.

Bu tahvil kabiliyetini tesis ederken, OECE camiasına mensup devletler paralarının dolar paritesinde bir değişiklik yapmamışlardır. Ancak Fransa, iktisadî ve malî vaziyetini sağlamlaştırmak için aldığı tedbirler meyanında parasını da % 15 nisbetinde devalüe ederek, frangın Amerikan dolarına nazaran paritesini 420 den 493,706 franga düşürmüştür. 1,8 miligram saf altın muhtevasına tekabül eden bu yeni parite, Milletlerarası Para Fonu'na tebliğ edilmiştir. Fransa, bu devalüasyonu yaparken, bir senelik bir müddet zarfında, tedricen bugünkü para vahidinin 100 misline tekabül eden bir «ağır frank» ihdasını da kararlaştırmıştır.

Avrupa İktisadî İşbirliği memleketleri dışında Arjantin, Bolivya ve Şili de paralarını devalüe etmişlerdir.

Milletlerarası ticaret ve tediyeleer üzerinde mevcut takyitlerin tahfif veya ilgası istikametinde de sene içinde mühim ilerlemeler kaydolunmuş-

tur. Bu meyanda Fransa OECE memleketlerinden yaptığı ithalâtı % 90 nisbetinde serbestleştirmeyi kabul etmiştir. Son konvertibilite kararlarından evvel, Batı Avrupa memleketlerinden çoğu, ezcümle Danimarka, Fransa, Hollanda ve İsveç, dış tediyeler üzerinde mevcut takyitleri tahfif etmişler, hattâ bazılarını tamamen kaldırmışlardır. Federal Almanya hariçte sermaye yatırımını tahdit eden tedbirleri ilga ettiği gibi, Almanya'da mukim şahısların hariçteki bankalarda hesap açtırmalarına da müsaade etmiştir. İngiltere, İngiliz banknotlarının memlekete ithaline mütedair takyitleri kaldırmış, keza İtalya yerli ve yabancı banknotların ve menkul kıymetlerin ithal ve ihracını serbest bırakmıştır. Bu arada Avusturya bloke alacakların istimal imkânlarını genişletmiş ve bunların OECE bölgesine serbestçe transferine müsaade etmiştir.

Avrupa Tediyeler Birliği 1 Temmuz 1958 tarihinde yeniden bir sene müddetle uzatılmış ise de, başlıca âza devletlerin, Avrupa Para Anlaşmasının yürürlüğe konulmasını talep etmeleri üzerine, 27/12/1958 tarihinde nihayet bulmuştur.

Avrupa Tediyeler Birliğine ait son mahsup muamelesi 15/1/1959 tarihinde yapılmış ve Birliğin 271,6 milyon hesap vahidine baliğ olan sermayesi, Avrupa Para Anlaşması hükümlerine tevfikân kurulmuş olan «Avrupa Fonuna» devrolunmuştur. Bu sermayenin devrinden ve Birliğin Kâr ve Zarar hesabında teraküm etmiş bulunan takriben 1,6 milyon dolarlık meblâğın âza devletler arasında tevziinden sonra mevcut 167,1 milyon dolarlık konvertibl aktifler, matlupları nisbetinde alacaklı memleketler arasında tevzi olunmuş, bu tevziatın icrasından sonra kalan alacak ve borçlar ise âzalar arasında bilateral alacak ve borçlara inkilâp ettirilmiştir.

1959 yılı bidayetinde yürürlüğe giren Avrupa Para Anlaşmasına gelince, paraların dolara karşı tahvil kabiliyetlerinin yakın bir gelecekte tesis olunacağı düşüncesiyle, 19 Eylül 1950 tarihli Avrupa Tediyeler Birliği Anlaşmasının yerine kaim olmak üzere, OECE Teşkilâtına dahil 17 Devlet arasında 5 Ağustos 1955 tarihinde Paris'te imza edilmiş olan mezkûr Anlaşma, çok taraflı yeni bir tediye sistemi ve bir Avrupa Fonu ihdasını derpiş etmektedir.

Bu yeni sistemde âkit devletlerin alacak ve borçları arasında devrevi

mahsup muameleleri ve hesap devresi içinde muvakkat finansman imkânları derpiş olunmuştur. Paraları konvertibl hale gelmiş bulunan memleketler arasındaki tesviyelerin büyük kısmı serbest döviz piyasalarında yapılacak muameleler vasıtasıyla Avrupa Para Anlaşması mekanizması dışında icra olunacaktır. Hesap devresi nihayetinde net alacak ve borçlar ABD doları ile tesviye edilecektir. Bu yeni tediye sisteminin tatbikatiyle yine, Bâle şehrindeki Beynelmîl Tediyeler Bankası vazifelendirilmiştir. Her âkit Devlet parasının kurundaki temevvüçleri tahdit etmek üzere altın, ABD doları veya diğer dövizler için birer alış ve satış kuru tesbit ederek, bunları mezkûr Bankaya ve diğer âkit devletlere bildirmekle mükelleftir.

Avrupa Fonunun sermayesi 600 milyon dolar olarak tesbit edilmiştir. Bunun 271,6 milyon dolarlık kısmının Avrupa Tediyeler Birliğinin mevcutlarından devralındığı yukarıda kaydolunmuştu. Mütetaki 328,4 milyon dolar ise âkit devletlerin iştirâkini teşkil etmektedir. Türkiye'nin iştirâki 3 milyon dolardır. İştirâk hisselerinin altınla ödenmesi iktiza etmekte olup, Fon'un taahhütlerini karşılayabilmesini teminen, görülecek lüzum üzerine ve talep nisbetinde ödenecektir.

Avrupa Fonu'nun gayesine gelince, bir taraftan yeni tediye sisteminin işlemlerini kolaylaştırmak, diğer taraftan tediye muvazenelerinde muvakkat güçlükleri karşılamak üzere âkit devletlere kredi vermektir. Bu kredilerin vâdesi âzami iki sene olup kredi talepleri evvelâ OECE Konseyinin tâyin edeceği bir İdare Hey'eti tarafından tetkik edilecek ve bu Hey'etin tasvip ve tavsiyesi üzerine Konsey tarafından is'af edilecektir.

1958 yılında Avrupa'nın iktisadî entegrasyonu mevzuunda da ilerlemeler kaydolunmuş, Avrupa Kömür ve Çelik Birliğine âza bulunan 6 devlet arasında imza edilmiş olan «Müşterek Pazar Anlaşması» da bu devre nihayetinde yürürlüğe girmiştir. Buna mukabîl OECE camiasının diğer âzalarını da içine alacak olan «Serbest Mübadele Bölgesi» nin kurulması mevzuunda güçlükler devam etmektedir. Ziraî mahsullerin de sınaî mamûllerin tâbi olduğu muameleye tâbi tutulması temin olunarak, Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi mevzuunda bir anlaşmaya varılmadıkça Avrupa'nın iktisadî entegrasyonu tamamlanmış addolunamaz.

Avrupa memleketleri arasında ahenkli bir iktisadî işbirliğine daima

tarafıtar bulunan Türkiye, ihracat bakımından aynı bünyeye sahip memleketlerle işbirliği yaparak, serbest mübadele bölgesi müzakerelerinde faal bir rol oynamaktadır.

#### Ücretler ve fiyatlar

Son yıllarda ücretlerde müşahede olunan tereffü seyri, 1956 ve 1957 yıllarındaki kadar olmamakla beraber, 1958 de de devam etmiştir.

Ücretlerin başlıca memleketlerdeki seyri (III) numaralı cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelin tetkikinden de anlaşıldığı veçhile, 1958 yılında ücretlerde (9 veya 10 aylık vasatiler itibariyle) Birleşik Amerika'da % 2,3, İngiltere'de % 3,1, Batı Almanya'da % 3,5, Fransa'da % 9,6 nisbetinde yeni artışlar kaydolunmuştur.

#### (Cetvel No. III) ÜCRETLER 1953 = 100

| Memleketler | Senelik Vasatiler |      |      |          | Artış Nisbeti |              |              |
|-------------|-------------------|------|------|----------|---------------|--------------|--------------|
|             | 1948              | 1956 | 1957 | 1958 (1) | 1956/57<br>%  | 1957/58<br>% | 1948/58<br>% |
| A. B. D.    | 76                | 112  | 117  | 119,7    | 4,5           | 2,3          | 57,5         |
| Kanada      | 67                | 112  | 118  | 121,9    | 5,4           | 3,3          | 81,9         |
| İngiltere   | 78                | 120  | 126  | 129,9    | 5,0           | 3,1          | 66,5         |
| İsveç       | 63                | 119  | 127  | 134,0    | 6,7           | 5,5          | 112,7        |
| Norveç      | 69                | 120  | 127  | 132,5    | 5,8           | 4,3          | 92,0         |
| Hollanda    | 81                | 120  | 133  | 139,5    | 10,8          | 4,9          | 72,2         |
| Fransa      | 47                | 126  | 137  | 150,1    | 8,7           | 9,6          | 219,4        |
| İtalya      | 70                | 113  | 117  | 123,2    | 3,5           | 5,3          | 76,0         |
| B. Almanya  | —                 | 119  | 129  | 133,5    | 8,4           | 3,5          | —            |
| Avusturya   | 49                | 119  | 124  | 128,8    | 4,2           | 3,9          | 162,9        |
| Japonya     | 29                | 117  | 123  | 120,8    | 5,1           | —1,8         | 316,6        |

Mehaz : International Financial Statistics : January 1959

(1) Ekseri memleketler için 9 ve 10 aylık vasatı

Ücretler vasıtasıyla piyasaya çıkan iştiracı gücüne ilâveten, Devlet masraflarının da mütezayit bir seyir tâkibetmesi, mecmu talebin fiyatlar üzerindeki tazyikini biraz daha artırmış ve bu hal, toptan eşya fiyatlarıyla geçinme indekslerinde yeni tereffülere yol açmıştır. Muhtelif memleketlere ait toptan eşya fiyatları ve geçinme indeksleri IV ve V No. lu cetvellerde gösterilmiştir.

(Cetvel No. IV)  
TOPTAN EŞYA FİYATLARI İNDEKSLERİ  
1953 = 100

| Memleketler    | 1948<br>vasatısı | 1957<br>vasatısı | 1 9 5 8 |     |     |     |     |     |     |      |     |     |     |     | 1958<br>vasatısı | 1948 e nazaran<br>artış nisbeti % |
|----------------|------------------|------------------|---------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|------|-----|-----|-----|-----|------------------|-----------------------------------|
|                |                  |                  | I       | II  | III | IV  | V   | VI  | VII | VIII | IX  | X   | XI  | XII |                  |                                   |
| Kanada         | 88               | 103              | 103     | 103 | 103 | 103 | 103 | 103 | 103 | 103  | 103 | 103 | —   | —   | 103,0            | 17,0                              |
| A. B. D.       | 95               | 107              | 108     | 108 | 109 | 108 | 109 | 108 | 108 | 108  | 108 | 108 | 108 | —   | 108,2            | 13,9                              |
| Belçika        | 94               | 106              | 105     | 104 | 103 | 102 | 102 | 101 | 101 | 100  | 100 | 100 | —   | —   | 101,8            | 8,3                               |
| B. Almanya (1) | 90               | 105              | 107     | 107 | 107 | 106 | 106 | 106 | 106 | 106  | 106 | 106 | —   | —   | 106,3            | 18,1                              |
| Hollanda       | 75               | 107              | 107     | 106 | 106 | 106 | 104 | 104 | 103 | 102  | 102 | —   | —   | —   | 104,4            | 39,2                              |
| Norveç         | 67               | 113              | 111     | 111 | 111 | 111 | 111 | 111 | 111 | 111  | 112 | 112 | 112 | —   | 111,3            | 66,1                              |
| İsveç          | 74               | 110              | 109     | 108 | 108 | 108 | 107 | 107 | 107 | 107  | 107 | —   | —   | —   | 107,6            | 45,4                              |
| Danimarka      | 74               | 106              | 105     | 105 | 105 | 104 | 104 | 105 | 105 | 104  | 105 | 105 | —   | —   | 104,7            | 41,5                              |
| Fransa         | 64               | 108              | 120     | 120 | 120 | 120 | 124 | 121 | 120 | 121  | 120 | 120 | —   | —   | 120,6            | 88,4                              |
| İtalya         | 104              | 103              | 103     | 102 | 102 | 102 | 102 | 102 | 101 | 100  | 100 | 100 | —   | —   | 101,4            | — 2,5                             |
| Yunanistan     | —                | 131              | 130     | 128 | 126 | 126 | 126 | 127 | 128 | 129  | 129 | 127 | —   | —   | 127,6            | —                                 |
| İsviçre        | 102              | 105              | 103     | 103 | 103 | 103 | 103 | 102 | 101 | 101  | 101 | 101 | —   | —   | 102,1            | 0,1                               |
| Avusturya      | 42               | 114              | 111     | 111 | 111 | 110 | 110 | 111 | 111 | 110  | 110 | 111 | 111 | —   | 110,6            | 163,3                             |
| Brezilya (2)   | 59               | 208              | 212     | 211 | 215 | 218 | 224 | 227 | 230 | 238  | 248 | —   | —   | —   | 224,8            | 281,0                             |
| Japonya        | 36               | 105              | 101     | 100 | 99  | 99  | 99  | 98  | 97  | 97   | 97  | 96  | 97  | —   | 98,2             | 172,8                             |
| Meksika        | 66               | 136              | 140     | 139 | 140 | 142 | 143 | 143 | 143 | 142  | 140 | 141 | —   | —   | 141,3            | 114,1                             |
| Portekiz       | 86               | 100              | 98      | 99  | 102 | 102 | 102 | 102 | 101 | 99   | —   | —   | —   | —   | 100,6            | 17,0                              |
| İspanya        | 57               | 133              | 142     | 142 | 142 | 144 | 146 | 146 | 147 | 147  | —   | —   | —   | —   | 144,5            | 153,5                             |

Mehaz : International Financial Statistics : January 1959

(1) Sınai eşya

(2) Kahve hariç

(Cetvel No. V)  
GEÇİRME İNDEKSLERİ  
1953 = 100

| Memleketler | 1948<br>vasatısı | 1957<br>vasatısı | 1 9 5 8 |     |     |     |     |     |     |      |     |     |     |     | 1958<br>vasatısı | 1948 e nazaran<br>Artış nisbeti<br>% |
|-------------|------------------|------------------|---------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|------|-----|-----|-----|-----|------------------|--------------------------------------|
|             |                  |                  | I       | II  | III | IV  | V   | VI  | VII | VIII | IX  | X   | XI  | XII |                  |                                      |
| Kanada      | 84               | 106              | 107     | 107 | 108 | 108 | 108 | 108 | 108 | 108  | 109 | 109 | 109 | —   | 108,1            | 28,7                                 |
| A. B. D.    | 90               | 105              | 107     | 107 | 108 | 108 | 108 | 108 | 108 | 108  | 108 | 108 | 108 | —   | 107,8            | 19,8                                 |
| Belçika     | 95               | 107              | 109     | 108 | 108 | 108 | 108 | 109 | 108 | 108  | 108 | 108 | 108 | —   | 108,2            | 13,9                                 |
| B. Almanya  | 93               | 106              | 110     | 110 | 110 | 110 | 111 | 110 | 111 | 110  | 109 | 109 | —   | —   | 110,0            | 18,3                                 |
| İngiltere   | 77               | 115              | 118     | 117 | 118 | 119 | 119 | 120 | 118 | 118  | 118 | 119 | —   | —   | 118,4            | 53,8                                 |
| Hollanda    | 77               | 115              | 118     | 118 | 118 | 119 | 117 | 119 | 117 | 115  | 116 | 115 | —   | —   | 117,2            | 52,2                                 |
| Norveç      | 74               | 112              | 114     | 114 | 114 | 117 | 117 | 118 | 119 | 119  | 120 | 119 | 119 | —   | 117,3            | 58,5                                 |
| İsveç       | 77               | 113              | 117     | 118 | 118 | 119 | 119 | 119 | 119 | 119  | 119 | 119 | —   | —   | 118,6            | 54,0                                 |
| Danimarka   | 81               | 114              | 116     | —   | —   | 117 | —   | —   | 117 | —    | —   | 118 | —   | —   | 117,0            | 44,4                                 |
| Fransa      | 60               | 106              | 117     | 119 | 120 | 121 | 121 | 122 | 122 | 123  | 123 | 124 | —   | —   | 121,2            | 102,0                                |
| İtalya      | 86               | 110              | 112     | 112 | 112 | 113 | 114 | 114 | 114 | 114  | 114 | 113 | —   | —   | 113,2            | 31,6                                 |
| Yunanistan  | 63               | 129              | 131     | 130 | 130 | 130 | 131 | 131 | 131 | 131  | 131 | 131 | —   | —   | 130,7            | 107,5                                |
| İsviçre     | 96               | 105              | 106     | 106 | 106 | 106 | 107 | 107 | 107 | 108  | 108 | 108 | 108 | —   | 107,0            | 11,5                                 |
| Avusturya   | 50               | 112              | 113     | 113 | 113 | 112 | 112 | 115 | 114 | 114  | 114 | 115 | 115 | —   | 113,6            | 127,2                                |
| Brezilya    | 62               | 206              | 218     | 220 | 224 | 229 | 231 | 232 | 237 | 237  | 242 | 249 | —   | —   | 231,9            | 274,0                                |
| Japonya     | 66               | 108              | 108     | 107 | 107 | 108 | 108 | 110 | 108 | 110  | 109 | 112 | 111 | —   | 108,9            | 65,0                                 |
| Meksika     | 71               | 135              | 146     | 148 | 148 | 147 | 148 | 149 | 148 | 151  | 151 | 151 | —   | —   | 148,7            | 109,4                                |
| Portekiz    | 96               | 104              | 104     | 105 | 106 | 106 | 104 | 104 | 105 | 105  | 106 | 106 | —   | —   | 105,1            | 9,5                                  |
| İspanya     | 79               | 123              | 133     | 133 | 136 | 138 | 139 | 139 | 140 | 141  | —   | —   | —   | —   | 137,4            | 73,9                                 |

Mehaz : International Financial Statistics : January 1959



İktisadî faaliyetlerde meydana gelen gerileme neticesi olarak, 1958 yılında malî ve nakdî politika sahasında da mühim değişiklikler göze çarpmaktadır. Batı memleketlerinde enflasyonla mücadele devresi olan 1956 ve 1957 yıllarının aksine olarak bu devrede piyasanın likiditesini ve istihlâki artırıcı tedbirlere baş vurulmuştur. Birleşik Amerika'da iktisadî faaliyetlerin sonbahar aylarından itibaren bir yükselme seyri takibetmeğe başlaması üzerine, bu tedbirlerin yerini yine enflasyonu önleyici tedbirlerin almasına mukabil, Batı Avrupa'da para ve kredi sahasındaki genişleme temayülü senâ nihayetine kadar devam etmiştir.

Memleketlerin bu bakımdan durumları münferiden tetkik olunduğu takdirde, Birleşik Amerika'da 1957 yılı Ağustos ayında % 3 1/2 a çıkarılmış olan resmî iskonto haddinin, iktisadî faaliyetlerde beliren durgunluğu önlemek üzere, 15/11/1957 tarihinde tekrar % 3 e indirildiği müşahade olunmaktadır. 1958 yılı ilkbaharında bahis mevzuu faaliyetlerdeki durgunluk daha bariz bir hal alınca, resmî iskonto haddi, Ocak ve Nisan aylarında yeniden ayarlanarak, sırasıyla % 2 3/4 ve % 1 3/4 e indirilmiştir. Aynı zamanda mevduat karşılıkları nisbeti % 20 den % 18 e, borsa muamelelerinde asgarî karşılık nisbeti % 70 den % 50 ye tenzil olunmuş, Devlet masraflarının da artırılması suretiyle, 1958/59 bütçe açığı 12 milyar dolara çıkarılmıştır.

Bu tedbirler neticesinde, sonbahar aylarından itibaren Amerikan ekonomisinde yeniden bir hareket belirmiş, iktisadî konjonktür bakımından hususî bir ehemmiyet arzeden sermaye emtiası satışlarında, stokların yeniden tesisine matuf mubayaaalarda, esham ve tahvilât borsalarında nisbî bir canlılık hasıl olmuştur. İktisadî faaliyetlerdeki gerileme devresinin sona erdiğine işaret sayılabilecek olan bu gelişmeler, yukarıda arz olunduğu veçhile, kısmen enflasyonist âmillere istinat ettiğinden, iktisadî buhrandan kurtuluşun enflasyonist gidişe yol açmak suretiyle diğer bir konjonktür husulüne meydan verebileceği düşüncesiyle, Birleşik Amerika Hükûmeti, malî ve nakdî politikasında bir değişiklik yaparak, bu defa yeniden enflasyonu önleyici tedbirler alma yolunu tutmuştur. Bu cümleden olmak üzere 12/9/1958 tarihinden itibaren resmî iskonto haddini % 1 3/4 den, 3 kademedede, % 3 e yükseltmiş, borsa muameleleri kanunî karşılık nisbetini % 50 den % 90 a iblâğ etmiş, Devlet masraflarında da tasarrufu istihdaf eden tedbirler almıştır.

Avrupa memleketleri ise, tediye muvazeneleriyle nakdî ihtiyatlarında

meydana gelen salâhdan da cesaret alarak, kredi şartlarını kolaylaştırmak suretiyle piyasanın likiditesini artırmak ve yatırımları teşvik etmek şeklindeki politikalarına 1958 nihayetine kadar ara vermeden devam etmişlerdir. Bu memleketlerden Belçika ve Hollanda resmi iskonto hadlerini, dört kademede, sırasıyla % 4 1/2 den % 3 1/2 ye ve % 4 den % 3 e indirmişlerdir. İtalya 8 yıldır ilk defa bir değişiklik yaparak resmi iskonto haddini % 4 den % 3 1/2 ye, Almanya 1955 den beri muhafaza ettiği % 4 nisbetini % 3 e indirmiştir. İngiltere ise 1957 yılında % 7 ye yükseltmiş bulunduğu resmi iskonto haddini, sene içinde müteaddit ayarlamalarla, 20/11/1958 tarihinde % 4 e kadar tenzil etmiş, taksitli satışlara ve kredilere vaz'etmiş olduğu takyitleri tamamen ilga eylemiştir. Bu arada Fransa, bir taraftan parasını ayarlar sonra konvertibl hale getirirken, diğer taraftan da şümüllü bir mali reform programını tatbik mevkiine koymuştur. Bu program, Devlet bütçesinde tasarruf, vergilere ve âmme müesseselerinin mal ve hizmet tarifelerine zam yapılması gibi tedbirleri de ihtiva etmektedir.

Bu bahse nihayet vermeden evvel şu noktaya da işaret etmek icabeder ki, iktisadi durgunluğa maruz ve kullanılmayan istihsal kapasiteleri bulunan bu ileri sanayi memleketleri, iktisadi faaliyetlerine yeniden canlılık getirmek maksadiyle, kredi sahasında yukarıda arzettiğimiz genişletici tedbirleri alırken, genel talebin genel arzı tecaviüz ettiği bir çok yerlerde ve bilhassa iktisaden kalkınma halinde bulunan az gelişmiş memleketlerde bu takyitlerin idame, hattâ takviyesi icabetmiştir. Hindistan, Arjantin, İspanya ve Yunanistan bu memleketlerden bir kaçını teşkil etmektedir.

Milletlerarası Para  
Fonu ve İmâr ve  
Kalkınma Bankası  
faaliyetleri

Dünya iktisadî vaziyetine dair izahatımıza nihayet vermeden evvel, öteden beri gözettiğimiz bir teamüle uyarak, Bretton Woods müesseseleri ismi verilen Milletlerarası Para Fonu ve Milletlerarası İmâr ve Kalkınma Bankasının 1957-1958 hesap devresindeki faaliyetlerine de kısaca temas eylemeği uygun görmekteyiz.

Milletlerarası Para Fonuna âza bulunan devletlerin sayısı 30 Nisan 1958 tarihinde nihayete eren hesap devresi zarfında İrlanda, Suudî Arabistan, Sudan, Gâna, Malaya, Fas ve Tunus'un da iltihakıyla 67 ye ve kotalar yekûnu 9.088 milyon dolara yükselmiştir. İştirak hisselerinin artırılması hususunda bir kısım âza devletler tarafından vâki müracaatlar üzerine, bu devletlerin kotalarına yapılan ilâveler de bu rakama dahildir.

1957-1958 hesap yılı Milletlerarası Para Fonu için oldukça canlı bir faaliyet devresi olmuştur. Âza devletlere millî paraları karşılığında yapılmış olan döviz ikrazatı, 666 milyon dolarla, olağanüstü hadiselerle dolu bulunan 1956-1957 hesap devresi müstesna, diğer faaliyet devrelerinin çok fevkinde bir seviye arz etmektedir. Üye devletlerden bir kısmı tediye muvazenelerindeki muvakkat açıkları karşılamak üzere Fon menabiine müracaat etmişler, bir kısım devletler de istikrar programlarının tatbikinde Fon kaynaklarından faydalanmışlardır. Bu ikraz muameleleri içinde evvelce tasdik edilmiş Stand-by anlaşmaları 304 milyon dolarla mühim bir yer işgal etmiş, yeniden imza edilen anlaşmalarla bu yoldan temin olunan imkânlar 1.500 milyon doları bulmuştur.

Borçlu olan devletler de millî paralarından 86,8 milyon dolara baliğ olan repurchase mükellefiyetlerini yerine getirmişlerdir.

Milletlerarası İnâr ve Kalkınma Bankasına gelince, bu Müessese 30 Haziran 1958 tarihinde 12 inci faaliyet yılını ikmal etmiştir. Mezkûr tarihte nihayete eren son hesap devresinde Banka'ya âza bulunan devletlerin sayısı, Para Fonunda olduğu gibi, 67 ye, taahhüt olunmuş sermaye miktarı ise 9.405 milyon dolara yükselmiştir. Yapılan ikrazat bakımından bu devrede hayli faaliyet gösterilmiş, geçen hesap devreleri seviyesinin fevkinde olmak üzere 711 milyon dolarlık yeni kredi açılmış, buna mukabil evvelce ikraz olunan miktarlardan 79 milyon dolarlık kısmı tahsil edilmiştir. Banka, faaliyete geçtiği 1947 senesinden 1957-1958 hesap devresi nihayetine kadar, 47 memlekete 3.729 milyon dolar tutarında uzun vâdeli kredi açmıştır. Diğer taraftan, muhtelif sermaye piyasalarından bu yıl da 650 milyon dolar istikrazda bulunmuştur. Bu muamelelerde Birleşik Amerika ve Batı Almanya mühim bir mevki işgal etmektedir.

Banka, son hesap devresinde, dünya sermaye piyasalarında ve bilhassa New York piyasasında değişen şartlara uyarak ikraz muamelelerine tatbik ettiği faiz nisbetini muhtelif tarihlerde tâdil etmiştir. Mezkûr nisbet en son olarak 1958 yılı Mayıs ayında % 5 3/8 şeklinde tesbit olunmuştur.

Âza memleketlerde, Devlet garantisi olmadan, hususî teşebbüsü finanse etmek üzere, 100 milyon dolar itibarî sermaye ile 24/7/1956 tarihinde faaliyete geçen Milletlerarası Finansman Kurumu, 30 Haziran 1958

tarihinde nihayet bulan ikinci faaliyet yılında yeni projelerin finansmanı için 6,09 milyon dolar tutarında bir meblâğ tahsis etmiş, böylece kuruluşundan beri onbir ayrı teşebbüsün finansmanı hususunda girişmiş olduğu taahhütler yekûnu 10,4 milyon dolara baliğ olmuştur.

1958 senesi Ekim ayında Yeni Delhi'de yapılan Milletlerarası Para Fonu ve Milletlerarası İmâr ve Kalkınma Bankası senelik Guvernörler toplantılarında cereyan eden müzakerelerde Milletlerarası likidite dâvası ehemmiyetli bir yer işgal etmiştir. Bu müzakereler neticesinde, milletlerarası alanda tediye ve kredi imkânlarını artırmak maksadiyle, bu iki müessese kaynaklarının takviyesi ve bunun için de âza devletlerin iştirak hisselerinin artırılması yolunda prensip kararlarına varılmıştır.

— II —

**TÜRKİYE'NİN İKTİSADİ VAZİYETİ**

Millî ekonominin her sektöründe sarfedilmekte olan kalkınma gayretlerine 1958 yılında da ara verilmeden devam edilmiş; istihsal, millî gelir ve Devlet gelirlerinde yeni gelişmeler elde olunmuştur. İstihsal şubelerinin modern vasıta ve teknikle teçhizini istihdaf eden yatırım programlarının ikmalî yolunda yıl içinde yeni ilerlemeler kaydolunmuştur. Filhakkâ 1958 yılında Balıkesir ve Pınarhisar Çimento Fabrikaları ile Ceyhan Hidro-Elektrik Santrali, Kemer Barajı ve Hidro-Elektrik Tesisleri, Hazar Hidro-Elektrik Santrali, Ayrancı Barajı, Haydarpaşa Limanı ile 34 bin tonluk silo ve soğukhava deposu ikmal olunarak işletmeye açılmıştır.

En büyük istihsal sahamızı teşkil eden ziraatte iyi bir mahsul elde olunmuş; ezcümle hububat istihsalinde 1953 seviyesinin de fevkine çıkmıştır. Sınai istihsalde de umumiyetle yeni artışlar kaydolunmuştur.

Senenin en mühim iktisadî hadisesi şüphesiz ki Ağustos ayı bidayetine de tatbik mevkiine konulmuş olan kararlardır.

Bilindiği üzere, son yıllarda iktisadî ve malî politika sahasındaki bütün gayretler şu ana gayelere yöneltılmıştir : a) Halkımızı yüksek bir gelir ve hayat seviyesine ulaştırmak; b) Memlekette organik bir iktisadî nizama müstenit canlı ve müstakar bir talep yaratmak; c) Bu iktisadî nizamın sağlam temeller üzerinde inkişafını temin maksadiyle enfrastrüktür yatırımlarını tamamlamak; d) Hususî teşebbüsün ve iktisadî âmme müesseselerinin, müzumlu ve faydalı hallerde yabancı sermayenin de iştirakî ile yeni bir sanayi kurma hususundaki gayretlerini desteklemek; e) Bütün bu faaliyetlerin takviyesi için zarurî olan dış kaynakları artıracak yeraltı ve yerüstü servetlerini işletmek.

Yedi yıldır devam eden bu hummalı faaliyetler neticesi olarak ikti-

sadı kalkınma sahasında elde edilen başarıların tarsini ve bunun için de memleket ekonomisinin vâsıl olduğu yeni merhalde geçitli sahalardaki faaliyetler arasında mevcut münasibetlerin daha sıkı ve ahenkli bir şekilde tanzimi maksadiyle 4/12/1957 tarihinde kabul olunan Hükûmet programının ihtiva ettiği esaslar, bir tedbirler manzumesi şeklinde 4/8/1958 tarihinden itibaren tatbik mevkiine konulmuştur. Bu tedbirlerin başlıcaları şunlardır :

- 1 — Umumî ve mülhak bütçelerde tam bir denklik temini ve idamesi;
- 2 — İktisadî Devlet Teşekküllerinin işletme açıklarının kendi menbalarıyla izalesi ve yatırımdan mütevellit finansman ihtiyaçlarının enflasyonist olmayan kaynaklardan karşılanması;
- 3 — Belediye bütçelerinin de Devlet Bütçesi hakkındaki esaslara göre ihzar ve tatbiki;
- 4 — İç ve dış fiyatlar arasında tekevvün etmiş farklardan mütevellit açıkların izalesi için yeknesak bir prim sisteminin tatbiki;
- 5 — Banka kredilerinin erişmiş bulundukları seviyede tesbit ve tanzimi suretiyle seyyaliyet ve müsmiriyetlerinin artırılması;
- 6 — Yatırımlarımızın tediye muvazenesi ve istihsal üzerinde süratle müsbet tesirleri olacak istikametlere yöneltilmesi;
- 7 — Dış tediye gücümüzün artırılması ve bu suretle gerek artacak ithalâtımızla gerekse tam kapasite ile işletmeye girecek sanayimizle pazarlarımızdaki mal arzının çoğaltılması ve buna müte-nazır olarak arz ve talebe müstenit bir fiyat mekanizmasının tesisi;
- 8 — Yukarıdaki tedbirleri ahenkli bir şekilde yürütmek üzere bir iktisadî koordinasyon organı teşkili.

Bu karar ve tedbirlere ait izahat raporumuzun alâkalı bahislerinde verilecektir. Ancak, şimdiden şunu arzedebiliriz ki, 4/8/1958 tarihinde yürürlüğe konulan bu kararlar, aradan az zaman geçmiş olmasına rağmen, ekonomimiz üzerinde müsbet tesirlerini göstermeğe başlamışlardır.

Filhakika, Devlet Bütçesi ve banka kredileri mevzularında ve diğer hususlarda alınmış olan kararlar itina ile tatbik olunmuş, birinci üç aylık ithalât programı yürürlüğe konularak buna ait ithal malları memleketimize gelmeğe başlamıştır. Bu tatbikatın paramızın değeri üzerindeki ilk müsbet tesirleri ise, emlak, arsa ve altın fiyatlarında meydana gelen ehemmiyetli gerilemeler şeklinde tezahür etmiştir.

Geçen Temmuz ayında temin olunan dış yardımlar da memleket ekonomisinin hal ve istikbali bakımından büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Gerek bu yardımlar gerek müterakim ticarî transferlerin uzun vâdeli bir plâna bağlanması, dış ticaretimiz ve tediye muvazenemiz üzerinde ayrıca müsbet tesirler icra edecektir.

Sektörler itibariyle tetkikine geçmeden evvel, iktisadî faaliyetlerin Millî gelir yıllık neticelerini gösteren gayri sâfi millî hasıla rakamlarını tetkik edelim :

İstatistik Umum Müdürlüğünce neşrolunan ilk muvakkat tahminlere göre, 1957 senesi gayri sâfi millî hasılası, cari fiyatlarla 31 milyar 479,4 milyon liraya, sabit fiyatlarla 15 milyar 874,7 milyon liraya vâsıl olmuş bulunmaktadır. Bu rakamlar 1956 yılında, sırasıyla 24 milyar 334 milyon (son muvakkat tahmin) ve 15 milyar 112,8 milyon liradır. (Cetvel No. VI ve VII).

Gayri sâfi millî hasıla rakamlarının ve fert başına isabet eden gelir miktarının gelişme seyri tetkik edildiği takdirde, gayri sâfi millî hasılanın 1949 - 1957 devresinde cari fiyatlarla % 239,2 ve sabit fiyatlarla % 76,9 nisbetinde artış kaydetmiş olduğu görülür. Geçen sekiz senelik devrede sabit fiyatlarla kaydolunan senelik ortalama artış nisbeti % 9,6 dır. Aynı yıllarda nüfusumuzda kaydedilen senelik vasatî tezayüt % 3 olduğuna göre, millî gelirdeki gelişmenin bir kısmı çoğalan nüfusun ihtiyacını karşılamış, mütebaki kısmı da mevcut nüfusun hayat seviyesini yükseltmiştir. Filhakika nüfus başına isabet eden gelir miktarı 1949 yılında cari fiyatlarla 387 liradan 1957 yılında 1.075 liraya; sabit fiyatlarla (muvakkat rakamlara göre) 382 liradan 542 liraya yükselmiştir.

Bu devrede sanayi, ulaştırma, ticaret gibi faaliyet sahalarında meydana gelen süratli inkışafın neticesinde millî gelirimizin bünyesinde de

**(Cetvel No. VI)**  
**İstihsal Sektörleri İtibariyle Türkiye Milli Geliri**  
**(Milyon T.L. olarak)**

(Kat'i rakamlar)

| SEKTÖR VE TOPLAMLAR                                                                          | 1948     | 1949    | 1950     | 1951     | 1952     | 1953     | 1954(**) | 1955 (***) | 1956(**) | 1957 (*) |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------|---------|----------|----------|----------|----------|----------|------------|----------|----------|
| 1 — Ziraat . . . . .                                                                         | 4.691,4  | 3.744,9 | 4.472,0  | 5.563,9  | 6.193,3  | 7.234,7  | 5.927,2  | 7.638,2    | 9.096,3  | 12.046,4 |
| a) Çiftçilik . . . . .                                                                       | 4.582,0  | 3.647,9 | 4.371,1  | 5.448,2  | 6.087,9  | 7.071,2  | 5.758,5  | 7.453,3    | 8.867,4  | 11.785,6 |
| b) Ormancılık . . . . .                                                                      | 86,0     | 79,9    | 79,6     | 90,1     | 102,9    | 113,7    | 118,8    | 119,8      | 164,0    | 177,9    |
| c) Balıkçılık . . . . .                                                                      | 23,4     | 17,1    | 21,3     | 25,6     | 52,5     | 49,8     | 49,9     | 65,1       | 61,9     | 82,9     |
| 2 — Sanayi . . . . .                                                                         | 926,3    | 1.004,1 | 1.094,4  | 1.250,3  | 1.490,9  | 1.839,7  | 2.248,4  | 2.573,5    | 3.290,2  | 4.209,7  |
| a) Madencilik . . . . .                                                                      | 78,2     | 92,3    | 108,5    | 142,0    | 174,9    | 191,7    | 197,2    | 226,9      | 241,2    | 279,6    |
| b) İmalât sanayii . . . . .                                                                  | 828,1    | 884,8   | 955,4    | 1.072,6  | 1.275,2  | 1.601,8  | 1.995,3  | 2.282,1    | 2.969,3  | 3.837,6  |
| c) Elektrik, Havagazı, Su . . . . .                                                          | 20,0     | 27,0    | 30,5     | 35,7     | 40,8     | 46,2     | 55,9     | 69,5       | 79,7     | 92,5     |
| 3 — İnşaat sanayii . . . . .                                                                 | 280,3    | 296,2   | 319,2    | 380,7    | 520,0    | 692,8    | 852,3    | 1.062,3    | 1.237,6  | 1.589,5  |
| 4 — Ticaret . . . . .                                                                        | 960,6    | 812,1   | 951,9    | 1.080,9  | 1.317,4  | 1.644,1  | 1.797,0  | 2.382,6    | 2.144,1  | 3.087,3  |
| 5 — Ulaştırma . . . . .                                                                      | 406,3    | 499,2   | 476,9    | 539,5    | 791,8    | 863,1    | 1.030,9  | 1.243,5    | 1.452,7  | 1.707,7  |
| 6 — Mali Müesseseler . . . . .                                                               | 129,4    | 134,8   | 152,8    | 216,2    | 213,3    | 303,2    | 398,5    | 521,5      | 642,7    | 788,0    |
| 7 — Serbest meslekler ve hizmetler . . . . .                                                 | 325,3    | 328,2   | 353,8    | 433,7    | 507,9    | 540,1    | 640,6    | 841,6      | 992,3    | 1.179,8  |
| 8 — Mesken gelirleri . . . . .                                                               | 237,5    | 251,5   | 251,7    | 278,5    | 310,5    | 354,1    | 479,8    | 530,4      | 712,6    | 835,9    |
| 9 — Devlet hizmetleri . . . . .                                                              | 877,6    | 871,0   | 911,8    | 953,9    | 1.080,6  | 1.255,0  | 1.454,6  | 1.494,6    | 1.725,4  | 2.091,5  |
| 10 — Yurtdışı geliri (1 ilâ 9) . . . . .                                                     | 8.834,7  | 7.942,0 | 8.981,5  | 10.717,6 | 12.455,7 | 14.726,8 | 14.829,3 | 18.293,2   | 21.293,9 | 27.535,8 |
| 11 — Dış Alem geliri . . . . .                                                               | — 20,0   | — 18,0  | — 20,3   | — 23,4   | — 31,6   | — 30,4   | — 44,3   | — 73,5     | 97,0     | — 110,2  |
| 12 — Sâfi millî hasıla (millî gelir) (istih-<br>sal âmilleri fiyatlarıyla) (10+11) . . . . . | 8.814,7  | 7.924,0 | 8.964,2  | 10.693,8 | 12.424,1 | 14.696,4 | 14.785,0 | 18.219,7   | 21.196,9 | 27.425,6 |
| 13 — Vasıtalı vergiler . . . . .                                                             | 913,8    | 983,3   | 1.014,2  | 1.116,4  | 1.355,3  | 1.522,6  | 1.630,5  | 1.934,0    | 2.040,5  | 2.820,4  |
| 14 — Sâfi millî hasıla (piyasa fiyatlarıyla)<br>(12+13) . . . . .                            | 9.728,5  | 8.907,3 | 9.978,4  | 11.810,2 | 13.779,4 | 16.219,0 | 16.415,5 | 20.153,7   | 23.237,4 | 30.246,0 |
| 15 — Aşınma ve eskime . . . . .                                                              | 338,5    | 374,1   | 405,9    | 460,6    | 541,1    | 602,0    | 699,3    | 905,8      | 1.096,6  | 1.233,4  |
| 16 — Gayri sâfi millî hasıla (millî hasıla)<br>(piyasa fiyatlarıyla) (14+15) . . . . .       | 10.067,0 | 9.281,4 | 10.384,3 | 12.270,8 | 14.320,5 | 16.821,0 | 17.114,8 | 21.059,5   | 24.334,0 | 31.479,4 |
| 17 — Gayri sâfi millî hasıla (istihsal<br>âmilleri fiyatlarıyla) (12+15) . . . . .           | 9.153,2  | 8.298,1 | 9.370,1  | 11.154,4 | 13.965,2 | 15.298,4 | 15.484,3 | 19.125,5   | 22.293,5 | 28.659,0 |

(\*) İlk muvakkat tahminler.

(\*\*) Son muvakkat tahminler.

(\*\*\*) Son muvakkat tahminler.



**(Cetvel No. VII)**  
**İstihsal Sektörleri İtibariyle Türkiye Millî Geliri**  
**(Milyon T.L. olarak)**  
**(1948 Fiyatlarıyla)**

(Muvakkat rakamlar)

| SEKTÖR VE TOPLAMLAR                                                                          | 1948     | 1949    | 1950     | 1951     | 1952     | 1953     | 1954(**) | 1955(***) | 1956(**) | 1957 (*) |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------|---------|----------|----------|----------|----------|----------|-----------|----------|----------|
| 1 — Ziraat . . . . .                                                                         | 4.691,4  | 3.671,8 | 4.551,2  | 5.493,5  | 5.848,3  | 6.403,4  | 5.141,0  | 5.607,5   | 6.094,7  | 6.217,7  |
| a) Çiftçilik . . . . .                                                                       | 4.582,0  | 3.576,1 | 4.446,2  | 5.377,3  | 5.721,8  | 6.277,0  | 5.000,0  | 5.478,8   | 5.951,8  | 6.056,6  |
| b) Ormancılık . . . . .                                                                      | 86,0     | 78,7    | 83,8     | 90,7     | 91,2     | 90,7     | 96,7     | 91,1      | 95,9     | 121,2    |
| c) Balıkçılık . . . . .                                                                      | 23,4     | 17,0    | 21,2     | 25,5     | 35,3     | 35,7     | 44,3     | 37,6      | 47,0     | 39,9     |
| 2 — Sanayi . . . . .                                                                         | 926,3    | 978,1   | 1.014,1  | 1.098,9  | 1.190,5  | 1.311,1  | 1.373,4  | 1.428,3   | 1.521,4  | 1.647,4  |
| a) Madencilik . . . . .                                                                      | 78,2     | 96,5    | 96,3     | 119,8    | 142,2    | 156,6    | 142,5    | 149,8     | 177,6    | 206,3    |
| b) İmalât sanayii . . . . .                                                                  | 828,1    | 859,7   | 894,2    | 952,7    | 1.017,6  | 1.117,9  | 1.187,4  | 1.227,2   | 1.284,7  | 1.374,1  |
| c) Elektrik, Havagazı, Su . . . . .                                                          | 20,0     | 21,9    | 23,6     | 26,4     | 30,7     | 36,6     | 43,5     | 51,3      | 59,1     | 67,0     |
| 3 — İnşaat sanayii . . . . .                                                                 | 280,3    | 321,3   | 454,7    | 473,0    | 570,4    | 791,0    | 653,1    | 688,0     | 698,0    | 821,0    |
| 4 — Ticaret . . . . .                                                                        | 960,6    | 796,4   | 952,0    | 1.127,7  | 1.203,6  | 1.319,8  | 1.116,2  | 1.205,5   | 1.304,5  | 1.347,8  |
| 5 — Ulaştırma . . . . .                                                                      | 406,3    | 492,8   | 488,3    | 532,9    | 652,3    | 696,5    | 836,4    | 923,6     | 958,5    | 1.017,3  |
| 6 — Mali Müesseseler . . . . .                                                               | 129,4    | 144,1   | 151,7    | 169,7    | 195,3    | 229,1    | 269,8    | 301,2     | 320,1    | 340,3    |
| 7 — Serbest meslekler ve hizmetler . . . . .                                                 | 325,3    | 337,8   | 371,2    | 423,1    | 468,9    | 483,0    | 525,0    | 626,4     | 646,3    | 686,4    |
| 8 — Mesken gelirleri . . . . .                                                               | 237,5    | 246,1   | 241,3    | 257,5    | 278,4    | 299,5    | 322,8    | 357,1     | 411,8    | 450,0    |
| 9 — Devlet hizmetleri . . . . .                                                              | 877,6    | 857,4   | 894,4    | 943,1    | 1.011,1  | 1.159,8  | 1.247,0  | 1.224,3   | 1.243,5  | 1.330,8  |
| 10 — Yurtdışı geliri (1 ilâ 9) . . . . .                                                     | 8.834,7  | 7.845,8 | 9.118,9  | 10.519,4 | 11.418,8 | 12.693,2 | 11.486,7 | 12.361,9  | 13.198,8 | 13.858,7 |
| 11 — Dış âlem geliri . . . . .                                                               | — 20,0   | — 17,8  | — 20,6   | — 23,8   | — 25,8   | — 28,7   | — 26,0   | — 28,0    | — 29,9   | — 31,4   |
| 12 — Sâfi millî hasıla (millî gelir) (istih-<br>sal âmilleri fiyatlarıyla) (10+11) . . . . . | 8.814,7  | 7.828,0 | 9.098,3  | 10.495,6 | 11.393,0 | 12.664,5 | 11.460,7 | 12.333,9  | 13.168,9 | 13.827,3 |
| 13 — Vasıtah vergiler . . . . .                                                              | 913,8    | 810,3   | 942,8    | 1.091,6  | 1.184,6  | 1.317,3  | 1.188,5  | 1.279,0   | 1.365,6  | 1.433,9  |
| 14 — Sâfi millî hasıla (piyasa fiyatlarıyla)<br>(12+13) . . . . .                            | 9.728,5  | 8.638,3 | 10.041,1 | 11.587,2 | 12.577,6 | 13.981,8 | 12.649,2 | 13.612,9  | 14.534,5 | 15.261,2 |
| 15 — Aşınma ve eskime . . . . .                                                              | 338,5    | 337,3   | 358,9    | 401,1    | 445,8    | 484,9    | 496,2    | 537,8     | 578,3    | 613,5    |
| 16 — Gayri sâfi millî hasıla (millî hasıla)<br>(piyasa fiyatlarıyla) (14+15) . . . . .       | 10.067,0 | 8.975,6 | 10.400,0 | 11.988,3 | 13.023,4 | 14.466,7 | 13.145,4 | 14.150,7  | 15.112,8 | 15.874,7 |
| 17 — Gayri sâfi millî hasıla (istihsal<br>âmilleri fiyatlarıyla) (12+15) . . . . .           | 9.153,2  | 8.165,3 | 9.457,2  | 10.896,7 | 11.838,8 | 13.149,4 | 11.956,9 | 12.871,7  | 13.747,2 | 14.440,8 |

(\*) İlk muvakkat tahminler.

(\*\*) Son muvakkat tahminler.

(\*\*\*) Son muvakkat tahminler.

kayda değer bir değişiklik husule gelmiştir. Gerçekten ziraat sektörü 1938 yılında (1948 piyasa fiyatlarıyla) gayri sâfi millî hasılamızın % 50,3 ünü, 1948 yılında % 48 ini temin ettiği halde bu hisse 1956 yılında % 38,6 ya düşmüş ve 1957 yılında % 39,2 olmuştur. Buna mukabil sanayide ve diğer faaliyet subelerinde elde edilen gelişmeler neticesinde, mezkûr sektörlerin millî hasılamızdaki payları devamlı surette artmıştır.

Şu halde, kısaca hulâsa edecek olursak, bu devrede sosyal hasılamız bir taraftan bütün sektörlerde artışlar kaydederken, diğer taraftan da sanayi, ulaştırma, ticaret ve hizmet gibi iktisadî gelişme ifade eden sektörlerle yönelmiş bulunmaktadır.

#### Ziraat

1958 yılı, zirai istihsal bakımından müsait bir sene olmuş, başta hububat olmak üzere bellibaşlı zirai mahsullerde yeni artışlar elde olunmuştur.

Çiftçimizin teknik bilgi ve vasıtalarla teçhizi, topraksız zürraa toprak tevzii, kredi ve tohumluk ihtiyaçlarının temini, istihsal muntakalarının istihlâk merkezlerine bağlanması, mahsullerin istikrarlı bir fiyat politikasıyla değerlendirilmesi gibi pek şümullü tedbirler neticesinde zirai istihsalın, 1951 yılından itibaren büyük bir süratle geliştiği malûmdur.

Ekiliş sahası bakımından 1958 yılında kaydolunan yeni gelişmeler ve 1957 yılına ait kat'î rakamlar aşağıdaki cetvelde (Cetvel No. VIII) görülmektedir :

#### (Cetvel No. VIII)

#### Başlıca Zirai Mahsuller Ekiliş Sahaları

(1.000 Hektar)

| Seneler  | Hububat  | Bakliyat | Pamuk | Diğer sınıf bitkiler (x) | Yekûn    |
|----------|----------|----------|-------|--------------------------|----------|
| 1934-38  | 6.338,8  | 415,2    | 249,3 | 338,0                    | 7.341,3  |
| 1946-50  | 7.735,0  | 396,5    | 300,9 | 442,1                    | 8.874,5  |
| 1950     | 8.244,2  | 426,8    | 448,5 | 464,9                    | 9.584,4  |
| 1951     | 8.807,4  | 418,3    | 641,8 | 451,2                    | 10.316,0 |
| 1952     | 9.868,0  | 435,6    | 675,0 | 483,1                    | 11.461,7 |
| 1953     | 11.077,2 | 457,8    | 604,7 | 547,9                    | 12.687,6 |
| 1954     | 11.271,3 | 460,5    | 581,8 | 551,4                    | 12.865,0 |
| 1955     | 12.078,9 | 499,9    | 625,0 | 601,6                    | 13.805,4 |
| 1956     | 12.370,2 | 508,5    | 637,0 | 640,3                    | 14.156,0 |
| 1957     | 12.207,0 | 518,7    | 625,0 | 674,2                    | 14.024,9 |
| 1958 (1) | 12.553,0 | 533,6    | 631,0 | 680,4                    | 14.398,0 |

(1) Muvakkat ön tahmin.

(x) Yer fıstığı, soya, aspir, kolza, ayçiçeği bu rakama dahil değildir.

Bu cetvelin tetkikinden de anlaşıldığı veçhile, ekiliş sahası 1957 yılında 14 milyon 24,9 bin hektar iken 1958 yılında 14 milyon 398 bin hektara yükselmiştir. 8 milyon 874,5 bin hektar olan 1946 - 1950 devresi wasatisine nazaran artış nisbeti % 62,2 dir.

Başlıca zirai mahsullerimizin 1934 - 1938, 1946 - 1950 devrelerine ve 1950 den sonraki yıllara ait ortalama rekolte miktarlarıyla hektar başına randımanları aşağıda gösterilmiştir (Cetvel No. IX) :

(Cetvel No. IX)

Zirai İstihsal

(1.000 Ton)

| Seneler  | Başlıca zirai mahsuller rekolte miktarları |          |       |                             |          | Randıman<br>Hektar/Kilogr. |          |       |
|----------|--------------------------------------------|----------|-------|-----------------------------|----------|----------------------------|----------|-------|
|          | Hububat                                    | Bakliyat | Pamuk | Diğer sanat<br>bitkiler (x) | Yekûn    | Hububat                    | Bakliyat | Pamuk |
| 1934-38  | 6.802,3                                    | 324,9    | 54,6  | 961,5                       | 8.143,3  | 1.073                      | 783      | 219   |
| 1946-50  | 7.069,5                                    | 330,0    | 78,3  | 1.640,7                     | 9.118,5  | 914                        | 832      | 260   |
| 1950     | 7.769,9                                    | 381,7    | 118,0 | 2.022,9                     | 10.286,4 | 942                        | 894      | 263   |
| 1951     | 10.679,0                                   | 411,0    | 150,0 | 2.746,4                     | 13.986,5 | 1.213                      | 983      | 234   |
| 1952     | 12.242,0                                   | 478,1    | 165,0 | 2.717,7                     | 15.602,8 | 1.241                      | 1.097    | 244   |
| 1953     | 14.343,9                                   | 501,5    | 139,0 | 2.985,3                     | 17.969,7 | 1.295                      | 1.096    | 230   |
| 1954     | 9.624,2                                    | 419,2    | 142,0 | 2.928,9                     | 13.114,3 | 854                        | 910      | 244   |
| 1955     | 12.433,4                                   | 465,4    | 157,0 | 3.563,9                     | 16.619,7 | 1.029                      | 931      | 251   |
| 1956     | 11.817,8                                   | 476,1    | 165,0 | 4.028,7                     | 16.487,6 | 955                        | 936      | 259   |
| 1957     | 14.598,1                                   | 517,3    | 135,0 | 4.375,5                     | 19.625,9 | 1.195                      | 997      | 216   |
| 1958 (1) | 15.076,0                                   | 562,8    | 180,0 | 4.741,9                     | 20.560,7 | 1.200                      | 1.054    | 285   |

(1) Muvakkat ön tahmindir.

(x) Yer fıstığı, soya, aspir, kolza, ayçiçeği bu rakama dahil değildir.

Bu cetvelin tetkikinden de anlaşıldığı veçhile, 1958 yılı verimli bir mahsul senesi olmuş, umumî zirai istihsal miktarı (muvakkat ön tahminlere göre) şimdiye kadar kaydedilmemiş bir seviye olan 20.560,7 bin tona ulaşmıştır.

1946-1950 devresine nazaran hububatta % 113,3, bakliyatta % 70,5, pamukta % 130 nisbetlerinde artış kaydedilmiş bulunmaktadır.

1958 yılında buğday istihsalı 8,55 milyon tonla 8 milyon ton olan 1953 rekoltesini de geçmiştir. Keza 3,6 milyon tonla arpa, 780 bin tonla çavdar, 480 bin tonla yulaf, 900 bin tonla mısır istihsalı 1953 seviyesinin üstüne çıkmıştır. Pirinç istihsalinde de yeni artışlar kaydedilmiş ve istihsal edilen pirinç miktarı 1957 yılında 115 bin ton iken 1958 senesinde 119 bin tona yükselmiştir. Bakliyatta fasulye istihsalı 122 bin tondan 160 bin tona, sarma bitkilerden şeker pancarı 2.198.000 tondan 2.300.000 tona, pamuk 135 bin tondan 180 bin tona yükselmiştir.

Toprak Mahsulleri Ofisi 1 Haziran 1958 tarihinde başlayan mubayaa mevsiminin 31/12/1958 tarihine kadar olan 7 aylık devresinde 1.118.785 ton hububat satın almıştır.

Tatbik olunan hububat mubayaa fiyatlarında bir değişiklik yapılmamıştır. Bu fiyatlar 16/6/1958 tarih ve 4/10449 sayılı Kararname ile buğdayda 40 kuruş, karışık buğdayda 39 kuruş, çavdarda 32 kuruş, arpa ve yulafda 28 kuruş olarak ipka olunmuştur. Sert buğdaya verilmekte olan 5 kuruş prim aynen muhafaza edilmiştir.

Hububat istihsalinde kaydolunan inkıfâf ve bunun neticesi olarak Toprak Mahsulleri Ofisinin faaliyetlerinde meydana gelen gelişme, hububat ambarlama ve temizleme tesislerine olan ihtiyacı da geniş ölçüde artırmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması maksadıyla tatbik edilmekte bulunan yatırım programı mucibince, beton ve çelik silo inşaatına 1958 yılında da devam olunmuştur. İkmâl olunan yeni tesislerin hizmete girmesi sayesinde, daha bir kaç yıl evvel 411 bin tondan ibaret bulunan hububat depolama kapasitesi, 1958 yılı nihayetinde 1.685.300 tona vâsıl olmak suretiyle 4 mislini geçmiştir.

Ormanlarımızın daha verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak üzere son senelerde sarfedilen gayretler neticesinde orman mahsullerimizde de devamlı artışlar sağlanmıştır. Bu meyanda tomruk istihsalı 1949 yılında 478,1 bin metreküpten 1957 de 1.575.151 metreküp, maden direği istihsalı 63,3 bin metreküpten 208.587 metreküpe yükselmiştir.

Hayvancılık ve balıkçılığın geliştirilmesi, hayvan neslinin ıslâhı ve müstahsilin kredi ve geçitli malzeme ihtiyaçlarının karşılanması, bu mevzularda istihlalden istihlâke kadar bütün safhaların nizam altına alınması yolundaki çalışmalara 1958 yılında da devam edilmiştir. Bu maksatla 1953 yılı iptidasında faaliyete geçirilen Et ve Balık Kurumu, hayvan ve su mahsullerinin değerlendirilmesi için lüzumlu ana tesislerin kurulmasını istihdaf eden ilk yatırım programını tahakkuk ettirmiş bulunmaktadır. Bu programın tatbiki neticesinde vücutte getirilen 4 büyük Et Kombinasından Erzurum Kombinası 1953, Ankara Kombinası 1955, Konya ve Zeytinburnu Kombinaları ise 1956 yıllarında ikmal olunarak işletmeye açılmıştır. 1957 yılında, hayvancılığın mütekâsif bulunduğu muntakalardan olan Samsun, Kayseri, Elâzığ ve Urfa'da olmak üzere, 4 Et Kombinasının daha inşasına başlanmıştır. Diğer taraftan yurdun muhtelif bölgelerinde meydana getirilen tesislerden Beşiktaş ve Haydarpaşa soğukhava depoları 1954 ve 1956 yıllarında işletmeye açılmıştır. Bunlardan başka muhtelif muntakalarda inşasına başlanılmış bulunan mümasil tesislerden büyük bir kısmı da halen ikmal edilmiş bulunmaktadır.

Hayvancılık ve su mahsulleri mevzuunda memleketimizde mevcut geniş imkânlardan faydalanmak ve istihlâk fazlalarını kıymetlendirmek üzere de yeni tesisler meydana getirilmektedir. Trabzon ve İstanbul'da kurulan balıkyağı, Beyşehir'de tesis olunan Balık unu fabrikalarını bu meydana da zikretmek icabeder.

Et ve Balık Kurumu tarafından meydana getirilen bu tesisler sayesinde dış memleketlere yapılan balık, et ve bunlara ait tâli mahsullerle, yaş meyve ve sebze ihracatından sağlanan döviz miktarı daha şimdiden senede 25 milyon lira civarına yükselmiştir.

Memleketin sağlam ve verimli bir iktisadî bünyeye kavuşturulması Sanayi için son senelerde, gerek Devlet sektöründe yapılan çalışmalara gerekse hususî sektörün teşviki suretiyle, büyük yatırım hareketlerine girilmiş olduğu malûmdur.

Bu gayretler neticesinde bir taraftan memleketin sanai istihsal kapasitesi devamlı olarak gelişirken, diğer taraftan da fiilî istihsalde mühim artışlar kaydolunmuştur. Bu gelişmeler 1958 yılında da devam etmiş, Eylül ve Kasım aylarında Balıkesir ve Pınarhisar Çimento Fabrikalarının

işletmeye açılmasıyla bu sektördeki istihsal kapasitesinde yeni artışlar meydana gelmiştir. Keza, mensucat, kâğıt ve şeker sanayiinde fiilî istihsalde yeni artışlar kaydolunmuştur.

Böylece, bu gelişmelerle sınaî mamûl talebinin ehemmiyetli bir kısmının milli sanayiimiz tarafından karşılanması mümkün olmuş ve bu sayede de önemli döviz tasarrufu elde olunarak, bu ihtiyaçların tediye muvazenesi üzerindeki tesirleri giderilmiştir. Tatbik mevkiine konulan itha-lât programında da sanayiimizin ham madde, yedek parça ve işletme malzemesi ihtiyaçları ön plâna alınmış bulunduğundan, önümüzdeki devrede sınaî istihsalde daha büyük artışlar sağlanacaktır.

Bu sahada elde edilen gelişmenin ayrıca şayanı memnuniyet olan bir ciheti de bu istihsal branşında hususî sektör payının gittikçe ehemmiyet kazanmasıdır. Sağlam esaslara istinat eden bir sanayiî tesisi için temel unsur olan enerji ve münakale dâvalarının halli yolunda büyük gayretler sarfedilirken, müteşebbislere müsait şartlarla kredi ve yatırım malzemesi teminine de ehemmiyet verilmiştir. Bu cümleden olmak üzere «Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası», hususî teşebbüs erbabına yaptığı yardımlara bu yıl da devam etmiştir. Bu Bankaca, çeşitli sanayi kollarında istimal edilmek maksadiyle, tasvip edilen kredilerin yekûnu Ekim 1958 nihayetinde 227 milyon liraya balığ olmuştur. Mezkûr tarihte bu miktarın 188 milyonluk kısmı fiilen istimal edilmiş bulunuyordu. Müteşebbislerin kendi kaynaklarından vaz'ettikleri sermayelerle birlikte bu yoldan yapılan yatırımların yekûnu 600 milyon lirayı geçmiş bulunmaktadır.

Yerli sermayeye yardımcı olarak yabancı sermaye ve tekniğin memlekete celbini temin maksadiyle 1951 yılında kabul edilen «Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu», 1954 senesinde esaslı surette tâdil olunarak, memleketimizde sınaî tesislere sermaye yatıracak yabancı müteşebbislere geniş kolaylıklar ve imkânlar sağlamış bulunmaktadır. Yeni Kanunun mer'iyete girdiği 1954 yılından itibaren geçen kısa zaman zarfında yapılmış olan müracaatlardan 345 milyon liralık kısmı fiilî teşebbüs safhasına intikal etmiştir. Yerli müteşebbislerin kendi imkânlarıyla yaptıkları 344 milyon liralık sermaye iştirâki de buna ilâve edildiği takdirde, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesi içinde sanayi sahasına yapılan yatırımlar yekûnu 1958 yılı sonunda 689 milyon liraya balığ olur.

Hususî teşebbüsün sınaî yatırımları, bilindiği gibi, sadece yabancı sermaye ve Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası'nın kredileriyle beslenmektedir. Bankacılık bahsinde de görüleceği veçhile, memleketimizde faaliyetinde bulunan bankaların çeşitli iştirâkleri ayrıca mühim yekûnlara yükselmektedir. Hususî müteşebbislerin kendi imkânlarıyla ve doğrudan doğruya yaptıkları yatırımlar, bu saydıklarımızdan daha büyük bir yekûn teşkil etmektedir.

Bu umumî izahattan sonra muhtelif sanayi kollarındaki inkişafı ayrı ayrı tetkik edelim :

Gıda sanayiimizin başında gelen şeker sanayiindeki gelişme 1958 yılında da devam etmiştir. Bu sahada sarfedilen devamlı gayretler ve yapılan yatırımlar neticesinde, 1949 senesinde 119 bin tondan ibaret bulunan şeker istihsal kapasitesinin 1958 yılında 365 bin tona vâsıl olduğu malûmdur. Fîlî istihsal de her sene ehemmiyetli ölçülerde artmaktadır. Fîlhakika 1957 yılında 320,5 bin tona varan şeker istihsalı, 1958 senesinde 349,4 bin tona yükselmiştir. İstihlâk rakamları da sür'atle gelişmektedir. 1950 yılında 128 bin tondan ibaret bulunan istihlâk miktarı, 1957 senesinde 267,2 bin tona, 1958 senesinde ise 302,9 bin tona yükselmiştir. Böylece nüfus başına düşen şeker istihlâk miktarı 1950 yılında 6 kilodan ibaret iken 1958 yılında, nüfusumuzdaki ehemmiyetli artışa rağmen, 12 kiloya çıkmış bulunmaktadır.

Pancar ekim ve istihsalinin büyük bir sür'atle geliştiğini, Raporumuzun ziraat bahsinde görmüştük. Yeni iş sahaları ve imkânları yaratmak suretiyle onların gelirlerini artıran bu gelişme, şeker sanayine verilmiş olan ehemmiyetin bir neticesidir. Bu istihsal kolu, mühim bir sınaî işletme mevzuu olduğu kadar, modern ziraat tekniğinin yerleşip gelişmesinde de ehemmiyetli bir rol oynamaktadır.

Çimento sanayiinde de 1958 yılı içinde yeni gelişmeler kaydolunmuştur. Fîlhakika 85'er bin ton kapasiteli Balıkesir ve Pınarhisar Çimento Fabrikaları 1958 yılı içinde, aynı kapasitede olan Elâzığ Çimento Fabrikası da 1959 yılı başlarında faaliyete geçmiştir. İleri ve tahsisen iktisadî inşaa devresinde olan memleketlerde çimento ihtiyacının ne kadar büyük olduğu malûmdur. Ekonomi için zarurî olan baraj, liman, yol ve köprü gibi enfastrüktür tesislerin ve sanayiün her kolunda meydana getirilen

fabrikaların inşasında lüzumlu bir unsur olan bu maddeye mütaazlik ihtiyacın, kalkınma faaliyetleri ilerledikçe artacağı gözönüne alınarak, döviz tediyesi suretiyle hariçten temin olunan çimentonun bir an evvel memleket dahilinde istihsalı için bu sahada kabul edilen geniş yatırım programının büyük kısmı böylece tahakkuk etmiş bulunmaktadır.

Meydana getirilen yeni tesislerle çimento istihsal kapasitesi büyük ölçüde genişlerken fiili istihsal de gelişmektedir. 1957 yılında 1.261.197 tona vâsıl olmuş bulunan çimento istihsalı 1958 senesinde 1.516.513 tona yükselmiştir. İstihlâk ise 1957 ve 1958 yıllarında 1,5 milyon tonu geçmiş bulunmaktadır.

Ağır sanayie gelince, bu sektörde de sayanı dikkat gelişmeler kaydolunmuştur. Yatırım faaliyetleri neticesinde artan demir ve çelik ihtiyacının karşılanabilmesi için bir taraftan ithalâta baş vurulurken, diğer taraftan istihsalın artırılmasına da devamlı olarak çalışıldığı malumdur. Bu mevzuda yapılan yatırımlardan ve tahakkuk ettirilen tevsi, tâdil, ilâve ve yeni tesislerin memlekete temin ettiği geniş imkânlardan geçen seneki Raporumuzda etraflı bir şekilde bahsetmiştik.

Bu devamlı gayretler neticesinde 1950-1958 devresinde (1958 yılı 10 uncu ay rakamlarına nazaran) ham demir istihsalinde % 114, çelik blok istihsalinde % 69, sac istihsalinde % 111, muhtelif cins boru imalâtında % 208 nisbetlerinde artışlar kaydedilmiştir.

Bu istihsal kolunu daha da geliştirmek maksadiyle Karabük tesislerinin tevsi hususundaki çalışmalar halen devam etmektedir. Bu çalışmalar neticesinde Karabük çekme çelik istihsal kapasitesinin birinci kademe de 180 bin tondan 400 bin tona, ikinci kademe de 600 bin tona yükseltileceği anlaşılmaktadır. Bundan başka demir cevheri istihsalinin artırılması için de ayrıca gayret sarfolunmakta ve Divriği Madenleri İşletmesinin tevsi suretiyle istihsal kapasitesinin 1,5 milyon tona çıkarılmasına ve 300 bin ton kok istihsal edebilecek kapasitede üçüncü bir kok fabrikasının tesisine çalışılmaktadır.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na bağlı fabrikaların tevsi ve islâhı devam etmektedir. Bu münasebetle Federal Almanya Hükûmetinden alınan 740 milyon DM. lık teçhizat siparişinin mezkûr Kuruma yeni inkişaf imkânları sağladığını da kaydetmek icabeder.



Son senelerde büyük bir gelişme gösteren sektörlerden biri de mensucat sanayiidir. Bu sahadaki ihtiyacın mütemadiyen artmakta bulunduğu ve bunun da Türk işçisinin emeği ile dahilde temini için geniş bir yatırım programının tatbikine girişilmiş olduğu malûmdur. Bir taraftan mevcut fabrikalar tevsi ve islâh olunurken, diğer taraftan da Sümerbank'ın ve hususî teşebbüsün iştirâkiyle, muhtelif şehirlerimizde yeni iplik ve dokuma fabrikaları meydana getirilmiştir. Böylece memlekette mensucat istih-sal kapasitesinde ve fiilî istihsalde ehemmiyetli gelişmeler kaydolunmuş-tur. Bu mevzuda bilhassa memnuniyeti mucip olan cihet, mensucat sana-yiimizde hususî teşebbüs hissesinin gün geçtikçe artmakta olmasıdır. Ha-len gerek pamuklu, gerekse yünlü sanayiinde mevcut iş ve tezgâhların dörtte üçünden fazlası hususî teşebbüse ait bulunmaktadır. Bu sahadar elde olunan inkişafın ehemmiyeti hakkında bir fikir vermek için pamuk-lu mensucat sanayiimizde 1949 yılında mevcut ve 115.654 ü hususî sek-töre, 126.012 si Devlet sektörüne ait olan cem'an 241.666 iş adedin'in 534 bini hususî sektöre, 215 bini Devlete ait olmak üzere, 749 bine yükseldi-ğini kaydetmek kâfidir.

Pamuklu mensucat gibi yünlü mensucat sanayii de devamlı bir geliş-me halindedir. 1949 da hususî sektöre ait yünlü mensucat sanayiindeki iş adedi 20 binden ibaretti. 1957 sonunda bu miktar 150 bine yükselmış-tir. Aynı tarihte Devlet sektöründeki 29 binden ibaret iş sayısı da 53 bini bulmuştur.

İstihsal kapasitesindeki gelişme neticesinde gerek pamuklu gerekse yünlü mensucat sanayiinde fiilî istihsalde büyük artışlar kaydolunmuş, 1949 yılında 50 milyon metreye inhisar eden hususî sektör pamuklu doku-ma istihsalı, tetkik mevzuumuz devre nihayetinde 350 milyon metreye; 91 milyon metreden ibaret bulunan Devlet sektörü istihsalı 154 milyon met-reye yükselmiştir. Yünlü mensucata gelince 1949 yılında, resmî ve hususî sektör bir arada olmak üzere, 12,6 milyon metreye inhisar eden istihsal halen 30 milyon metreye yaklaşmıştır.

Kâğıt ve sellüloz sanayiindeki gelişme de sür'atle devam etmektedir. Halen İzmit Kâğıt ve Sellüloz Fabrikalarının istihsal kapasiteleri 57 bin tona yükselmiştir. Fiilî istihsal de sür'atle artarak 1958 yılında 57 bin tonla, 17.940 tondan ibaret olan 1949 istihsalinin üç mislini aşmıştır.

Azot ve süperfosfat sanayiine gelince, zirai kalkınma dâvamızda mühim bir yer işgal eden bu sanayi kolunda da yapılan yeni yatırımlar sayesinde ehemmiyetli gelişmeler kaydolunmuştur.

#### Madencilik

İktisadi kalkınma gayretlerimizin dış finansmanının temini için yeraltı servetlerimizin değerlendirilmesi büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Bu gayenin tahakkuku maksadiyle, diğer devletler mevzuatı da gözönünde tutularak tedvin olunan 6309 sayılı Maden Kanunu çerçevesi içinde maden arama faaliyetlerinde son yıllarda büyük bir canlılık müşahade edilmiştir. 1949 senesinde 511 den ibaret olan maden arama ruhsatnamesi sayısı, 1957 yılında 2.030 a yükselmiştir. Madencilik sahasında gerek Devlet sektöründe gerekse hususi sektörde yapılan geniş yatırımlar neticesinde maden istihsalinde de bariz bir gelişme elde edilmiştir.

Raporumuzun ihzârı sırasında 1958 yılına ait maden istihsal rakamları ve bilhassa hususi sektöre ait malûmat henüz elde edilememiş olduğundan, aşağıya dercettiğimiz cetvel madencilik sahasında 1949-1957 gelişmelerini göstermektedir. Maden istihraç sanayisindeki faaliyetlerin dünya piyasalarındaki fiyat vaziyeti ve ihracat imkânlarıyla pek yakından alakalı olduğu malûmdur. Maden cevherlerinin satış mukaveleleri ekseriya bir sene evvelinden yapılmakta ve ancak bundan sonra istihsal faaliyetine geçilerek, yapılmış olan bağlantıları karşılamak üzere lüzumlu cevher miktarları temin olunmaktadır. 1956 ve 1957 yıllarında dünya piyasalarında maden fiyatlarında ehemmiyetli tenezzüller kaydolunduğu malûmdur. Bu itibarla 1958 yılında maden istihsalimizde dünya vaziyetine uygun bir seyre intizar olunması tabii olmakla beraber, mevcut malûmat, taş kömürü ve linyit istihsalindeki artış seyrinin devam ettiğini göstermektedir. Filhakika taş kömürü istihsali 1957 yılında 6.268.489 tondan 1958 yılında, muvakkat rakamlara göre 6.550.218 tona, Devlet sektöründe linyit istihsali 2.516.059 tondan 2.602.319 tona yükselmiştir. (Cetvel No. X)

Bu cetvelin tetkikinden anlaşıldığı veçhile 1949-1957 seneleri arasında istihsal miktarlarında maden kömüründe % 50, linyitte % 186, manganezde % 151, kükürtte % 323, kromda % 111,5, bakırda % 116,3 demirde % 452 gibi pek büyük nisbetlerde artışlar kaydolunmuştur.

Maden istihsalimizin artırılması için sarfedilen gayretler ve yatırımlar devam etmektedir. Ereğli Kömür Havzası ve Garp Linyitleri İşletmesi tesislerinin takviyesini istihdaf eden yatırımları, Kütahya'da kurulmakta

olan Azot Sanayiinin linyit ihtiyacını temin maksadiyle Seyitömer Linyit Havzasında yapılan çalışmaları bu meyanda zikretmek icabeder.

(Cetvel No. X)

**Maden İstihsalı**

(Ton olarak)

| Madenin Cinsi             | 1949      | 1953      | 1954      | 1955      | 1956      | 1957      |
|---------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Bakır                     | 11.283    | 23.757    | 25.188    | 23.796    | 24.763    | 24.401    |
| Demir                     | 210.948   | 497.979   | 477.228   | 760.080   | 930.480   | 1.164.199 |
| Krom                      | 451.566   | 912.523   | 523.632   | 649.140   | 833.073   | 954.963   |
| Kükürt                    | 3.095     | 9.775     | 10.020    | 11.496    | 13.900    | 13.100    |
| Maden kömürü<br>(Tuvüsan) | 4.182.705 | 5.654.467 | 5.710.956 | 5.495.700 | 5.888.363 | 6.268.489 |
| Linyit                    | 1.271.936 | 1.640.583 | 2.086.572 | 2.416.452 | 3.009.978 | 3.636.889 |
| Manganez                  | 22.576    | 89.846    | 47.064    | 50.100    | 60.751    | 56.719    |

Petrol Kanunu tatbikatının çok müsbet neticelere namzet olduğu görülmektedir. Petrol Nizamnamesinin yürürlüğe girdiği 1955 yılından beri geçen üç senelik devrede 21 şirkete 105 bin metre karelik bir sahada petrol aramak üzere 232 arama ruhsatnamesi verilmiştir. Bu sahalarda ümitli strüktürler tesbit etmiş olan şirketler, sondaj ameliyelerine de başlamışlardır.

Diğer taraftan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, tetkik mevzuumuz sene içinde Garzan sahasının istikşafıyla alâkalı sondajlara devam etmiş ve tamamlanan sondajların hepsinin petrolü oluşları, zikri geçen sahanın büyük gelişme imkânları vâdettiğini göstermiştir.

Ham petrol mevzuunda da devamlı bir gelişme müşahade olunmaktadır. 1957 yılında 298.139 ton olan istihsal miktarı 1958 nihayetinde 326.000 tona yükselmiştir. Batman rafineri tesislerinde istihsal olunan benzin 1957 yılında 62.666 tondan 1958 de 69.500 tona, aynı devrede motorin istihsalı 15.630 tondan 24.300 tona, ağır mazot istihsalı 157.416 tondan 161.000 tona ve tâli madde olan asfalt istihsalı de 36.225 tondan 43.000 tona yükselmiştir.

Artmakta olan istihsalı karşılamak üzere Batman Tasfiyehanesinin tevsi için çalışmalar devam ettiği gibi, hususî teşebbüs tarafından Büyük

Çekmece civarında ve Mersin'de cem'an 4 milyon ton kapasiteli iki tasfiyehane'nin tesisi takarrür etmiştir.

Bu münasebetle İran petrollerinin Türkiye'den Akdenize akıtılması mevzuunda İran Hükûmeti ile Hükûmetimiz arasında bir müddetten beri yapılmakta olan müzakerelerin müsbet olarak neticelenmiş bulunduğunu da memnuniyetle kaydetmek isteriz.

#### Enerji istihsalı

Enerji dâvamızın halli yolunda 1958 yılında da ehemmiyetli gelişmeler meydana gelmiş, Aydın mıntakasında Kemer barajı ve hidro-elektrik tesisleri, Konya mıntakasında Ayrancı barajı, Siirt civarında Botan hidro-elektrik santrali işletmeye açılmıştır.

Bilindiği gibi, istihsalın gelişmesinde ve sınaî maliyetlerin indirilmesinde birinci derecede ehemmiyeti haiz bulunan ucuz ve bol enerji memleketin iktisadî kalkınmasında ilk plânda ele alınan büyük yatırım mevzularından birini teşkil etmiştir. Mevcut program mucibince meydana getirilmekte olan beş büyük baraj ve hidro-elektrik tesislerinden Sarıyar ve Seyhan baraj ve hidro-elektrik tesisleri 1956 yılında hizmete girmiştir. Aydın mıntakasında inşa olunan Kemer barajı ve hidro-elektrik tesisleri 1958 yılı Eylül ayında işletmeye açılmıştır. Manisa mıntakasında vücade getirilmekte olan Demirköprü barajının inşaatı da 1958 senesi Aralık ayında ikmal edilmiştir. Aynı mahalde inşa edilmekte olan hidro-elektrik tesisin de bu yıl içinde işletmeye açılacağı tahmin olunmaktadır. İnşaatı halen devam etmekte olan Hirfanlı barajı ve hidro-elektrik tesisinin keza bu yıl içinde işletmeye açılacağı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki baraj ve hidro-elektrik tesislerden başka memleketin muhtelif yerlerinde sulama ve taşkından koruma maksadiyle genişli büyüklükte müteaddit barajlar, hidro-elektrik ve termik santraller inşa olunarak işletmeye açılmıştır. Bu cümleden olmak üzere yukarıda da işaret olunduğu veçhile 1958 yılında Konya'da Ayrancı barajı, Siirt civarında Botan hidro-elektrik santrali hizmete girmiş bulunmaktadır.

Bu gayretler neticesinde elektrik istihsalı da büyük ölçüde gelişerek, öteden beri 700 milyon kilovatsaate inhisar etmiş olan bu istihsal, 1957 yılında 2 milyar 56,7 milyon kilovatsaate, 1958 yılında da 2 milyar 300 milyon kilovatsaate vâsıl olmuştur.

İktisadî kalkınma dâvamızın tahakkuku için yapılan enfastrüktür yatırımlar meyanında yol ve liman inşaatı hususî bir mevki işgal etmektedir. Son senelerde bu sahada memleketin iktisadiyatı bakımından olduğu kadar, emniyeti bakımından da büyük bir değer taşıyan şümüllü bir tevsi ve ıslah programının ele alınmış olduğu malûmdur. Bu programın tatbikinde 1958 yılında da yeni ilerlemeler kaydolunarak, yaz kış geçit veren yollarımızın uzunluğu 39.700 kilometreye, asfalt yolların uzunluğu 6.000 kilometreye, devamlı bakım altındaki yolların uzunluğu ise 45.760 kilometreye yükselmiştir.

Köprü inşaa faaliyetine de ara verilmeden devam olunmaktadır. Tesbit edilen program mucibince inşası takarrür etmiş bulunan 1.270 adet yeni köprüden 939 adedi ikmal edilerek hizmete açılmış bulunmaktadır.

Karayolları ve köprülere ait bu şümüllü inşaa programının tatbikinden evvel yurdumuzda mevcut köprülerin hey'eti mecmuasının 289 köprüye ve yaz kış geçit veren yolların 17.465 kilometreye inhisar ettiği hatırlanacak olursa, sarfedilen gayretlerin ehemmiyet ve vüs'ati kendiliğinden meydana çıkar.

Bu yapıcı faaliyet iktisadî hayat üzerinde hayırlı tesirlerini göstermekte gecikmemiş ve karayollarıyla yapılan eşya ve yolcu nakliyatında kısa zamanda büyük gelişmeler kaydolunmuştur.

Liman inşaatına gelince, tatbik edilmekte olan programın 1958 senesi sonuna kadar muhtelif bölgeler itibariyle arzettiği safhaları şöylece hulâsa etmek mümkündür. Programın ihtiva ettiği 11 limandan : Akdeniz bölgesinde İskenderun limanı ıslah edilerek, bu limanda vücade getirilen krom, kömür ve hububat yükleme tesisleri hizmete girmiş bulunmaktadır. İnşası devam etmekte olan Mersin limanında rıhtımlardan bir kısmı hizmete sokulmuş olup, limanın hey'eti umumiyesinin önümüzdeki iki yıl içinde ikmal edileceği öğrenilmiştir. Marmara bölgesinde, Salıpazarı, Tophane rıhtım ve ambarları ile yeni Haydarpaşa limanı birinci kısım inşaatı tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Haydarpaşa limanının ikinci kısım inşaatı devam etmekte olup, 1959 yılı içinde ikmal edileceği tahmin olunmaktadır. Karadeniz mıntakasında Zonguldak, Trabzon, Ereğli ve İnebolu limanları ve Amasra barınma limanı ikmal olunarak hizmete girmiştir. Samsun limanı inşaatının büyük kısmının ikmal olunduğu, Giresun limanı in-

şaatının da halen devam ettiği öğrenilmiştir. Büyük ihracat bölgemiz Ege'de inşa edilmekte olan İzmir - Alsancak limanının büyük kısmının ikmal edilmiş olduğu ve pek yakında hizmete gireceği de öğrenilmiştir.

Bundan başka muhtelif barınak ve iskele de ikmal olunarak hizmete konulmuştur.

Mevcut program tamamen tahakkuk ettiği zaman limanlarımızın hey'eti mecmuasının tahmil ve tahliye kapasiteleri 15 milyon tona balığ olacak ve meydana getirilen modern tesisler sayesinde tahmil ve tahliye işlerinde masraftan ve zamandan büyük tasarruflar sağlanacaktır.

Demiryolları şebekemizin tevsi ve ıslahı mevzuunda da geniş bir yatırım programı tatbik halindedir. Bu program mucibince yeni ray ve malzeme ile 620 kilometrelik yol yapılmış ve demiryolu güzergâhında 6.233 metrelik köprü yenilenmiştir. Yeni demiryolları inşaatı yanında mevcut şebekenin ıslahına, işletmenin emniyet ve veriminin artırılmasına da büyük bir ehemmiyet atfolunmaktadır.

Bu çalışmalar neticesinde demiryolları ile yapılan nakliyatta da ehemmiyetli gelişmeler kaydolunmuştur. Devlet Demiryollarının taşıdığı yolcu sayısı 1957 de 84,5 milyondan 1958 de 92,6 milyona, ticarî eşya nakliyatı da 15,3 milyon tondan 15,6 milyon tona yükselmiştir.

Denizcilik sahasındaki faaliyetler de devamlı inkişafı göstermektedir. Gerek Denizcilik Bankasının gerekse hususî armatörlerin elinde mevcut tonaj artırılarak ticaret filomuz takviye edilirken nakliyat da süratle gelişmektedir.

Havayollarının gün geçtikçe artan ehemmiyeti nazara alınarak, meydanlarımızın beynelmilel standartlara göre tevsi ve ıslahı ve yenilerinin inşası mevzularında başarılı çalışmalar yapılmaktadır. Bu cümleden olmak üzere Yeşilköy hava meydanının ıslah ve tevsii, Esenboğa ve Adana beynelmilel hava meydanlarının inşaatı tamamlanarak, mezkûr meydanlar işletmeye açılmıştır. Trabzon hava meydanı toprak tesviye ve drenaj işleri, İzmir, Afyon, Konya, Sivas, Erzurum, Elâzığ ve Diyarbakır meydanlarının elektrik tesisatı ikmal olunmuştur. Halen muhtelif illerde 10 adet yeni hava meydanı inşasına ait programın ikmaline çalışılmaktadır.

Bu çalışmalara muvazi olarak mevcut hava filosu takviye olunmuş ve yurdun muhtelif bölgelerinde yeni hatlar ihdas edilmiştir. Türk Havayollarının yolcu ve eşya nakliyatında da büyük bir gelişme meydana gelmiştir. 1958 yılında da bu mevzuda yeni ilerlemeler kaydolunmuş, taşınan yolcu miktarı 1957 senesinde 329.880 den 394.212 ye, taşınan yük miktarı 4.782 tondan 5.739 tona yükselmiştir.

1958 yılında ziraat, sanayi, madencilik ve diğer faaliyet sektörlerinde ve millî gelirden kaydolunan gelişmeleri böylece gördükten sonra, İstikrar Programımızın tatbikatiyle ilgili konulara geçebiliriz. Bahis mevzuu Programın ihtiva ettiği tedbirlerin ahenkli bir şekilde tatbikini sağlamak üzere teşkilî derpiş olunan koordinasyon organı, 5/9/1958 tarih ve 4/10715 sayılı Kararname ile kurulmuş bulunmaktadır. Koordinasyon, Hariciye, Maliye ve Sanayi Vekillerinden terekkiüp eden «İktisadî Koordinasyon Heyeti»nin görevleri ilgili Kararname ile aşağıdaki şekilde tâyin olunmuştur :

a— Umumî istihlâk ve yatırım giderleriyle mevcut kaynaklar arasında sağlam bir muvazene tesis ve idame etmek için yatırımları ekonominin hakikî ihtiyaçlarına ve iç ve dış finansman imkânlarına uygun bir şekilde tanzim etmek ve yeni yatırım projeleri hakkında nihâî karar almak;

b — Âmme sektörüne dahil müesseselerin iç ve dış finansman ihtiyaçlarını, iç ve dış kaynaklar muvacehesinde tetkik, tanzim ve tevzin etmek;

c — Ekonominin ihtiyaç ve icaplarına uygun ve dış tediye imkânlarıyla mütenasip ithalât programları tanzim ettirerek, bunları karara bağlamak ve umumî ihracat politikası ile cari ihtiyaçlar ve yatırım ihtiyaçlarına mütaallik ithalât mevzularında alınacak tanzimî mahiyetteki kararlara ait esasları tesbit etmek;

d — Döviz mevcutlarının ve kabili tahakkuk döviz imkânlarının Devlet ve Merkez Bankası taahhütleri gözönünde bulundurularak yatırım ve cari ihtiyaçlar arasında tevezzü tarzını tesbit etmek.

İktisadî Koordinasyon Heyetince alınacak kararlara mütaallik tetkikler ve hazırlık çalışmaları, yüksek kademede teknik elemanlardan müteşkil bir Komite tarafından yapılmaktadır. Ayrıca bir Yatırım Komitesiyle bir de Cari İhtiyaçlar Komitesi mevcuttur.

Zikri geçen Kararname, Döviz ve İç Finansman Komitelerinin ihdasına mütaallik 4/6328 ve 4/7856 sayılı Kararnameleri de ilga etmiş bulunmak-tadır.

**Kambiyo sisteminde  
yapılan değişiklik**

İhraç emtiamızın dahili fiyatlarıyla dış piyasa fiyatları arasında mev-cut olan ve son yıllarda ihracatımızı güçleştiren disparitenin giderilmesi, ithalâtın aşırı kazanç mevzuu olmaktan çıkarılarak, bu malların karabor-saya intikalinin önlenmesi, İstikrar Programımızın istihdaf ettiği husus-lardan birini teşkil ediyordu. Bu maksatla şimdiye kadar tatbik edilen çeşitli primlere ve usullere nihayet verilmesi ve döviz alış ve satışlarında mütecanis bir prim sisteminin tatbiki kararlaştırılmıştır.

Milletlerarası Para Fonu Anlaşması hükümleri mucibince mezkûr teşkilâtın da mutabakatı alınmak suretiyle, 2/8/1958 tarihinde İcra Vekil-leri Heyetince 1567 sayılı kanunun birinci maddesine istinaden neşredilen 15 sayılı Kararname ile T. C. Merkez Bankası nezdinde bir Kambiyo Karşılık Fonu tesis olunarak, her türlü döviz satışlarında, T. C. Merkez Ban-kası tarafından tesbit edilen satış fiyatlarına ilâveten, beher ABD doları itibariyle 620 kuruş kambiyo primi tahsil edilmesi ve her türlü döviz alış-larında alâkadarlara, dövizlerin T. C. Merkez Bankasıncı tesbit edilen alış fiyatlarına ilâveten : a) afyon, tütün, bakır ve krom ihracatından müte-hassıl beher ABD dolarına 210 kuruş; b) üzüm, incir ve fındık ihracatın-dan mütehassıl beher ABD dolarına 280 kuruş; c) ihracata taallûk etsin veya etmesin, diğer bilcümle döviz alışlarında beher ABD dolarına 620 kuruş prim tediye edilmesi kabul edilmiştir.

İşbu Kararname gereğince diğer dövizlere tatbik edilecek kambiyo satış ve alış primleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıncı dövizlere uygulanan satış ve alış fiyatları ve ABD doları için derpiş olunan prim miktarları nazara alınmak suretiyle, Maliye Vekâleti tarafından tesbit ve 15 sayılı Karara mütaallik 1 sayılı Tebliğ ile 4/8/1958 tarihinde neşir ve ilân olunmuştur. Aynı tarihte neşrolunan 4/10643 ve 4/10644 sayılı Ka-rarnamelerle Tevzin Fonuna ve tütün alıcılarına verilen primlere mütaallik K/907 ve K/1066 sayılı kararlar da ilga edilmiştir.

**Dış ticaret rejimi**

23/8/1958 tarih ve 4/10707 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararıyle dış ticaretimiz de yeni esaslara bağlanmış bulunmaktadır. 1/9/1953 tarihinden beri dış ticaret işlerimizin tedvirinde esas teşkil eden 4/1360 sayılı Karar-



name ve bu Kararname ile ilgili biçümle talimatname ve sirkülerler yürürlükten kaldırılmış ve bu metinlerin yerini 4/10707 sayılı Kararname ve buna istinaden Ticaret Vekâletince yayımlanan üç talimatname (İhracat Talimatnamesi, İthalât Talimatnamesi ve İCA Talimatnamesi) almıştır.

Yeni rejim, takas ve bağı muamele gibi tatbikatta mahzurları görülmüş ticaret usullerinin önlenmesi suretiyle dış ticaretin normal esaslara ırcasını, ithalât ve ihracata ait formalitelerin basitleştirilmesini mümkün kılmıştır.

İthalâtta global kota sistemi kabul edilmiş ve dış tediylerde tahsis ve transfer kademeleri kaldırılarak, taleplerin kotalar dahilinde sür'atle ve intizamla karşılanması imkânı hazırlanmıştır.

Memleketimizde ilk defa tatbik olunan ve dış ticaretimizde liberasyonun tesisi istikametinde mühim bir hatve teşkil eden bu global kota sisteminin anahatları şöylece hulâsa olunabilir : İhzar olunan üçer aylık ithalât programları dahilinde her madde için bir döviz kotası tâyin edilir. Bu kotadan kendisine tahsis edilen dövizle ithalâtçı, OECE memleketlerinden veya dolar sahasından istemiş olduğı ithalâtı yapabilmektedir.

İthalât, müracaat için tesbit ve ilân olunan müddetin hitamında, Merkez Bankasınca verilecek ithal vesikasına istinaden yapılır.

Bilateral anlaşmalı memleketlerle yapılacak ticarî mübadeleler kontenjan usulü dairesinde icra olunmaktadır. Bu memleketlere yapılacak ihracatın, kontenjan dahilinde, lisansla cereyan etmesi, bu bölgeden yapılacak ithalâtın da global kota nazara alınmak suretiyle o memlekete tahsis olunacak kontenjan dahilinde Ticaret Vekâletince tanzimi uygun görülmüştür.

Yeni dış ticaret rejimimizin 25/8/1958 tarihinde ilânını müteakip, piyasalarımızdaki ithal mallarının sür'atle bollastırılması ve sanayimizin ham madde, yedek parça ve işletme malzemesi ihtiyacının bir an evvel temini için, ihzar olunan İthalât Talimatnamesi ve bir senelik ithal programımızın 149,8 milyon dolarlık birinci üç aylık kotası 23/9/1958 tarihinde neşir ve ilân olunarak, mezkûr rejimin ithalâta mütaallık yeni esasları fiilen tatbik mevkiine konulmuştur.

Bahis mevzuu birinci kota tesbit edilen kısa müddet içinde vâki müraaatlarla tamamen kullanılmış ve akreditif muameleleri de Bankamızca sür'atle ikmal olunarak, bu muamelelerle ilgili emtia, tetkik mevzuumuz senenin nihayetine doğru peyderpey gümrüklerimize gelmeğe başlamıştır.

**Dış ticaret ve tediye  
muvazenesi**

Dış ticaret ve kambiyo rejimlerinde yapılmış olan tâdiller hakkındaki bu umumî izahattan sonra, dış ticaretimizin son bir senelik devre içindeki seyrini tetkik edelim : Tediye muvazenesi hesapları Temmuz başı - Haziran nihayeti itibariyle yapıldığından, diğer taraftan yukarıda gözden geçirdiğimiz yeni tedbirlerin dış ticaretimiz üzerinde tesirlerinin tam bir şekilde görülmesi için henüz kâfi zaman geçmediğinden, bu tetkiklerimizi yeni tedbirlere takaddüm eden bir senelik devreye inhisar ettireceğiz.

30 Haziran 1958 tarihinde nihayete eren bir senelik devrede ithalât (cif) 1.106,7 milyon liraya; ihracat (fob) 864,7 milyon liraya baliğ olmuştur. İhracatta geçen devreye nazaran % 2 nisbetinde bir azalma mevcuttur. Bu azalma iklim şartlarıyla yakından alakalı maddelerde vukua gelmiş bulunmaktadır.

Bu devrede umumî ihracatımızın % 45 ini EPU memleketlerine yapılan ihracat teşkil etmiştir. Bunu % 25 ile dolar bölgesi tâkip etmektedir. İthalâtımızın da % 45 i EPU sahasından, % 30 u dolar bölgesinden, % 9 u anlaşmalı memleketlerden yapılmıştır.

Bu devre zarfında yapılmış olan ithalât ve ihracattan mütehasıl dış ticaret açığı, ithalâtın cif bedelinden Türk gemileri ve Sigorta Şirketleri tarafından yapılan nakliyat ve sigorta muameleleri tutarı olan 51,5 milyon liranın tenzilinden sonra, 190,5 milyon liradan ibarettir. Bu açığın mahiyeti tetkik edildiği zaman, bunun memleketimizde girilmiş bulunan sermaye yatırımlarının ihtiyaç gösterdiği makine ve tesisat gibi yatırım malları ithalâtından ileri geldiği görülmektedir. Filhakika son senelerde ithalâtımızın sıklet merkezini yatırım ve sermaye malları teşkil etmektedir. Tetkik mevzuumuz devre zarfında da yatırım maddeleri ithalâtı umumî ithalâtımızın % 41 ine baliğ olmuş, bunun % 31 ini makine ve teçhizat, % 10 unu inşaat malzemesi teşkil etmiştir.

Bahis mevzuu devreyi tediye muvazenesi bakımından tetkik ettiğimiz takdirde, cari muameleler hacminin, geçen devreye nazaran % 1,48 nis-

(Cetvel No. XI)  
**TEDİYE MUVAZENESİ**  
30/6/1957 — 30/6/1958  
(000 T.L.)

| I — Cari muameleler :                                          |           | Gelir   | Gider     |
|----------------------------------------------------------------|-----------|---------|-----------|
| 1 — Dış ticaret                                                |           |         |           |
| İhracat                                                        |           | 864.722 |           |
| İthalât                                                        | 1.106.703 |         |           |
| Türk armatör ve Sigorta Şirketleri tarafından yapılan nakliyat | — 51.500  |         |           |
|                                                                | 1.055.203 |         | 1.055.203 |
| 2 — Görünmeyen kalemler :                                      |           |         |           |
| Dış seyahat                                                    | 6.197     |         | 35.740    |
| Navlun ve sigorta                                              | 25.427    |         | 59.782    |
| Diğer sigortalar                                               | 4.909     |         | 12.409    |
| Yatırım gelirleri                                              | 1.059     |         | 19.202    |
| Devlet muameleleri                                             | 13.723    |         | 29.941    |
| Hizmet ve komisyon                                             | 21.693    |         | 12.748    |
| Muhtelif                                                       | 7.523     |         | 35.107    |
|                                                                | 80.531    |         | 204.929   |
| 3 — Enfrastrüktür-Off-Shore                                    | 172.235   |         |           |
| II — Sermaye hareketleri :                                     |           |         |           |
| 1 — Devlet borcu taksitleri                                    |           |         |           |
| Resülmal                                                       |           |         | 134.757   |
| Faiz                                                           |           |         | 40.058    |
|                                                                |           |         | 174.815   |
| 2 — Hususî sermaye hareketleri :                               |           |         |           |
| Çeşitli hususî sermaye                                         | 44.559    |         | 4.149     |
| Kredili ithalât (Net) (x)                                      | 93.504    |         |           |
| Kısa vâdeli ticarî krediler (artış)                            | 51.019    |         |           |
|                                                                | 189.092   |         | 4.149     |
| 3 — Hibe, yardım, uzun vâdeli krediler :                       |           |         |           |
| I.B.R.D.                                                       | 2.644     |         |           |
| I.C.A.                                                         | 288.937   |         |           |
| Eximbank                                                       | 2.674     |         |           |
|                                                                | 294.255   |         |           |
| 4 — Kısa vâdeli resmî sermaye hareketleri :                    |           |         |           |
| Banka kredileri (artış) ...                                    | 9.942     |         |           |
| İki taraflı anlaşmaların kullanılan kredi marjı (Net)          | 10.029    |         |           |
| E.P.U. mem. hesap tasfiyesi için ödemeler                      | —         |         | 144.903   |
| Akreditifler                                                   | —         |         | 19.016    |
|                                                                | 19.971    |         | 163.919   |
| III — Net hatâ ve noksan :                                     |           |         | 17.790    |
| Umumî Yekûn                                                    | 1.620.806 |         | 1.620.806 |

(x) Bu devre zarfında yapılan fiili kredili ithalât tutarı 192.719,703 kredili ithalât taksitleri ödemesi ise 99.215.148 liradır.

betinde bir artışla 2.377,6 milyon liraya baliğ olduğu, bununla müterafik olarak mezkûr muamelelerden mütevellit açığın 14,4 milyon liradan 142,6 milyon liraya çıktığı görülür. Açığın artmasında dış ticaret açığının 113 milyon liradan 190,5 milyona, görünmeyen kalemlerden mütevellit gider fazlasının 90,6 milyondan 124,4 milyon liraya yükselmesi âmil olmuştur. Enfrastrüktür ve off-shore gelirleri 172,2 milyon lira ile takriben bir evvelki devredeki seviyesini muhafaza etmiştir. Yatırım faaliyetlerimizin tediye muvazenemiz üzerindeki müsbet tesirlerinden biri bu sahada tezahür etmiştir. Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun yeni tesislerle tekemmül ettirilmesi ve mevcut tesislerin tevsii, NATO camiasına dahil müttefiklerimizin geniş ölçüdeki askerî malzeme siparişlerini karşılamak imkânını vermiştir. (Cetvel No. XI).

Seryame hareketlerine gelince, çeşitli özel sermaye hareketlerinden tahassül eden net gelir, geçen devreye nazaran % 33,5 nisbetinde bir fazlalık arz etmektedir. Bu devrede Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümleri dairesinde 44,5 milyon liralık yabancı sermaye ithalâtı yapılmıştır. Devlet borçlarından ve kredili ithalâttan bu devrede mühim tediye icra olunmuş. Devlet borçlarında, geçen devreye nazaran % 62 fazlasıyla, 174,8 milyon liralık resülmal ve faiz ödemeleri yapılmış, kredili ithalât taksitlerinden vâdesi gelen 99,2 milyon lira tediye olunmuştur.

Elde edilen muhtelif dış kredilere müsteniden, büyük kısmı itibariyle yatırım ve sermaye emtiasından müteşekkil 192,7 milyon liralık kredili ithalât yapılmış, 99,2 milyon liralık taksit tediyelerinin mahsubundan sonra bu imkân, tediye muvazenemizin gelir kısmında net 93,5 milyon lira şeklinde yer almıştır. Yine bu devrede ICA kredilerinden 159 milyon liralık bir kısım kullanılmış ve Amerikan zirâî istihsal fazlası mallarından 129 milyon liralık ithalât yapılmış, Eximbank'tan 2,7 milyon liralık bir kredi temin edilmiş, Dünya Bankasından evvelce temin edilmiş olan kredilerden 2,6 milyon liralık bir kısım daha kullanılmıştır.

Dış yardımlar ve  
müterakim transfer-  
lerin konsolidasyonu

Bilindiği gibi 1958 Temmuz ayında dış tediye imkânlarımızın artırılması için Birleşik Amerika, Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına dahil memleketlerle Milletlerarası Para Fonundan 359 milyon dolarlık yardım temin edilmiştir.

Bu yekûn içinde Amerika Birleşik Devletlerinin bir yıl için muhtelif

şekillerde vermeği der'uhde ettiği yardım miktarı 234 milyon dolardır. Bunun 44 milyon dolarlık kısmı, 1948, 1949 ve 1952 senelerinde Amerika Birleşik Devletlerinden alınan yardımların vâdesi gelmiş olup da henüz tediye edilmemiş olan 8,5 milyon dolarlık taksitleriyle, 1965 yılına kadar vâdeleri gelecek olan 35,5 milyon dolarlık taksit tutarlarına aittir. 44 milyon dolarlık bu taksitler uzun vâdeli bir tecile tâbi tutulmuş olup, tevliât edeceği iktisadî neticeler itibariyle bu kolaylığı da yeni bir kredi olarak kabul etmek icabeder.

Avrupa İktisadî İşbirliği camiasının yardımları, 25 milyon doları kredi kotası tezyidi suretiyle, 75 milyon doları da bu teşekküle âza olan devletler tarafından verilmek üzere cem'an 100 milyon dolardır. Ayrıca Milletlerarası Para Fonundan da 25 milyon dolarlık bir kredi sağlanmıştır.

Yukarıda zikrettiğimiz yardım ve tecile ilâveten, Birleşik Amerika Hükûmeti, zirai istihsal fazlalarından yapmış olduğumuz ithalâtın Türk lirası karşılıklarından 225 milyon liralık bir meblâğı Hükûmetimize hibe etmiştir. 90 milyon dolarlık İCA yardımından tekevvün edecek 810 milyon Türk lirasının da memleketimize hibe edilmesi hususunda anlaşmaya varılmıştır.

Diğer taraftan Türkiye'nin Avrupa İktisadî İşbirliği âzası memleketlere ve Amerika Birleşik Devletlerine olan müterakim transferlerinin uzun vâdeli bir plâna bağlanması hususunda cereyan eden müzakereler de müsbet bir seyir tâkip etmiş ve Teşkilât Konseyi, 30 Ocak 1959 tarihli toplantısında, bu mevzuda bir prensip kararına varmıştır. Bu karar mucibince, müterakim transferlerin, malî teslim veya hizmeti ifa edilmiş mukavelelerin 1 Ocak 1964 tarihine kadar vâdesi hulûl edecek taksitlerine de şâmil olmak üzere, 12 sene içinde tesviyesi uygun görülmüştür. Bu plâna giren ve takriben 440 milyon dolara bâliğ olan transferler % 3 nisbetinde bir faize tâbi olacak, birinci sene taksiti, faiz hariç, 15 milyon dolara inhisar edecek, müteakip dört sene zarfında yıllık taksit tutarları her sene beş milyon dolar artacaktır. Bu transfer plânına dahil tediye hakıyesi, müsavi taksitler halinde, yedi senede transfer edilecektir.

Bu esaslar dahilinde alâkalı devletlerle iki taraflı anlaşmalar akdi hususunda halen Paris'te müzakerelere devam olunmaktadır.

Temin edilmiş olan yeni dış yardımlar ve müterakim ticarî transferlerin uzun vâdeli bir plâna bağlanması, gerek dış ticaret ve tediye muvazenesi gerekse genel olarak ekonomi üzerinde müsbet ve verimli tesirler icra edecektir.

**Altın ve döviz  
vaziyeti**

1957 yılı bilânçomuzda, cüz'î bir bakiye arzeden kliring hesapları hariç, döviz borçlarımız 914.155.344,21 lira, döviz alacaklarımız 347.928.154,56 lira, aradaki fark 566.227.189,65 lira idi. Buna mukabil 1958 yılı Bilânçomuzda döviz borçlarımız 757.642.136,93 lira, döviz alacaklarımız 397.099.737,92 lira, aradaki fark ise 360.542.399,01 liradır.

Döviz alacaklarımızla borçlarımız arasında görülen bu fark, aşağıdaki kalemlerden terekküp etmektedir :

1 — 76.198.044,11 dolar mukabili 215.236.615,29 lira; Amerika ve Avrupa bankalarından alınan avanslardır.

2 — 19.053.525,08 dolar mukabili 53.820.492,30 lira; yıl içinde yapılan röpor muamelelerinden mütevellittir.

3 — 7.979.468,41 dolar mukabili 22.539.604,42 lira; Muhabirlerimiz nezdinde açtırılan akreditiflerden müteşekkil olup taallûk ettikleri malların peyderpey memleketimize sevkinde tesviye olunacaktır.

4 — 16.580.945,34 dolar mukabili 46.836.196,30 lira; ödenecek senet ve havalelerden mütehasıl olup, henüz mülkiyeti Bankamıza intikal etmediği cihetle, döviz borcu olarak görülmektedir. Lehtarların müracaatlarında mukabili Türk lirası olarak ödenecek ve mülkiyeti Bankamıza geçecektir. Döviz borcu şeklinde gösterilmesi, mücerret bir kayıt mükellefiyetinden ileri gelmektedir.

5 — 5.546.272,70 dolar mukabili 15.666.556,51 lira; muhtelif eşhas ve bankalarla yabancı elçiliklerin döviz mevduatıdır. Ekseriyetle Türk lirası olarak ödenecektir.

6 — 2.280.926,89 dolar mukabili 6.442.934,19 lira; muhtelif anlaşma hesaplarının arzettiği bakiyelerin yekûnundan ibaret olup, işbu anlaşmalar ahkâmı dairesinde, mal ihracı suretiyle ödenecektir.

Altın mevcudumuza gelince, bu stok, 1957 sonunda 402.689.676,14 lira kıymetinde 127 ton 806 kilo 751 sâfi gramdı. 1958 senesi sonunda ise 402.768.626,54 lira kıymetinde 127 ton 831 kilo 808 sâfi gramdır. Sene içinde 25 kilo 57 gramlık bir artış kaydolunmuştur.

Milletlerarası Para Fonundan Türk lirası mukabilinde temin edilen dövizlerden 1958 senesine müdevver miktar 21,5 milyon dolardır. 1958 yılı Ocak ayında bu miktarın 4 milyon dolarlık kısmına tekabül eden repurchase taahhüdümüz yerine getirilerek, bakiye 17,5 milyon dolara tenezzül etmiştir. 30/7/1958 tarihinde temin olunan dış yardımlar meyanında, mezkûr teşekkülden sağlanan 25 milyon dolarla işbu taahhüt yekûnu 42,5 milyon dolara baliğ olmuştur. 28/11/1958 tarihinde yeniden 4 milyon dolarlık bir repurchase mükellefiyeti ifa olunarak, Milletlerarası Para Fonuna karşı taahhüdümüz bakiyesi 38,5 milyon dolara inmiştir.

Milletlerarası Para  
Fonu ve İmâr ve  
Kalkınma Bankası-  
ile muameleler

Milletlerarası İmâr ve Kalkınma Bankası ile olan muamelelere gelince, bu Banka ile 1958 yılı içinde yeni bir kredi muamelesi cereyan etmemiş, evvelce açılmış olan cem'an 60,8 milyon dolarlık krediden 30/6/1958 tarihine kadar 2,6 milyon liralık bir miktar daha kullanılmıştır.

Memleket ekonomisinin muvazeneli bir gelişme seyri tâkibetmesi için memmu kaynaklarla giderler arasında samimî ve sıhhatli bir muvazenenin tesisi, mevcut imkânların çeşitli ihtiyaçlar arasında müessir bir şekilde tevzii icabeder. Böyle umumî ve şümullü bir muvazene ise, her şeyden evvel, millî hasıladan büyük bir hisse alan Devletin varidatıyla umumî talebin büyük bir nisbetini temsil eden sarfiyatı arasında samimî ve devamlı bir muvazeneyi şart kılar. Bu itibarla iktisadî kalkınmamızın bugün eriştiği merhalede tarsinini istihdaf eden yeni iktisadî programımızın tatbiki bahsinde ilk merhaleyi Devlet bütçesi teşkil etmiştir.

Devlet malîyesi

Bu mevzuda yapılanları tahlil etmek için evvelâ 1958 malî yılı bütçe tatbikatını gözden geçirelim : Bilindiği üzere 1958 yılı bütçesinin tasarrufla riayetkâr ve mütevazin bir bütçe olarak hazırlanması mümkün olmuştur. Mezkûr bütçe ile muvazenei unumiyeye dahil daireler için kabul edilmiş olan 4.475,5 milyon liralık tahsisatın 2.980,— milyon lirası cari masraflara, 1.495,5 milyon lirası ise yatırımlara tahsis edilmiştir.

Gelir tahsilâtındaki inkişaf seyri bu yıl da devam etmiş, malî yılın 8 inci ayı nihayetinde tahsilât miktarı 2.952,4 milyon liraya baliğ olmuştur.

Bu tahsilâtın geçen yılların aynı devreleri içinde elde edilmiş olan gelir miktarı ile mukayesesi ve kaydolunan artış nisbetleri aşağıdaki cetvelde görülmektedir :

**(Cetvel No. XII)**  
**Gelir Tahsilâtı (8 Aylık)**  
(Milyon Lira)

| Seneler | 8 aylık tahsilât | Aylık vasatı | 1950 - 1958 yıllarına ait 8 aylık tahsilâtın artış seyri ve nisbeti |                                |                 |
|---------|------------------|--------------|---------------------------------------------------------------------|--------------------------------|-----------------|
|         |                  |              | Mukayeseye esas teşkil eden devreler                                | 1958 yılı 8 aylık tahsilâtının |                 |
|         |                  |              |                                                                     | Artış miktarı                  | Artış nisbeti % |
| 1950    | 873,6            | 109,2        | 1957 8 aylık tahsilâtına nazaran                                    | 377,3                          | 14,65           |
| 1951    | 876,2            | 109,5        | 1956 » » » »                                                        | 909,3                          | 44,50           |
| 1952    | 1.113,6          | 139,2        | 1955 » » » »                                                        | 1.150,9                        | 63,88           |
| 1953    | 1.274,6          | 159,3        | 1954 » » » »                                                        | 1.446,8                        | 96,09           |
| 1954    | 1.505,6          | 188,2        | 1953 » » » »                                                        | 1.677,7                        | 131,62          |
| 1955    | 1.801,5          | 225,2        | 1952 » » » »                                                        | 1.838,8                        | 165,12          |
| 1956    | 2.043,0          | 255,4        | 1951 » » » »                                                        | 2.076,1                        | 236,94          |
| 1957    | 2.575,1          | 321,9        | 1950 » » » »                                                        | 2.078,8                        | 237,96          |
| 1958    | 2.952,4          | 369,0        | — — — — —                                                           | —                              | —               |

Gelirlerde kaydolunan inkişafa muvazi olarak, bunların bünyeleri bakımından elde edilen değişiklik de dikkate şayandır. Filhakika vergilerimizin son yedi sene içinde tâkibettiği seyre nazaran vasıtalı ve vasıtasız vergiler arasındaki nisbet, vasıtasız vergiler lehine bariz bir inkişaf kaydetmiştir. Bu müsbet inkişaf seyri 1958 yılında da devam etmiş ve vasıtasız vergiler nisbeti 1957 yılında % 41,52 den % 48,55 e çıkmıştır.

Tahsisatın kullanılmasına gelince, malî yılın 9 aylık devresinde munzam ve fevkalâde tahsisat namı altında herhangi bir ödenek talep olunmuş ve tertipler arasındaki münakaleler ise cüz'î rakamlara inhisar etmiştir. Bu itibarla 1958 bütçesinin ihzarında olduğu gibi tatbikatında da âzami tasarruf prensibine bağlı kalmış, malî istikrar ve iktisadî devlet teşekkülleri malî bünyelerinin takviyesine matuf olarak alınan tedbirlerin masraf bütçeleri üzerindeki tesirlerinin tasarrufla giderilmesine büyük gayretler sarfedilmiştir.

1959 yılı bütçesine gelince, bu bütçe, 4/12/1957 tarihli Hükûmet Programında derpiş olunarak 4/8/1958 tarihinden itibaren tatbikine girilen



tedbirler manzumesinin mühim bir unsuru mahiyetindedir. Bu itibarla 1959 bütçe lâyihası, İstikrar Programının tevhit ettiği büyük masraf zaruretlrine rağmen, samimî ve realist bir gelir tahminine dayanan, tutumlu ve denk bir bütçe lâyihası olarak hazırlanmıştır. Bu suretle Devlet bütçesinde, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, emisyonu müncer olan faktörlerin bertaraf edilmesi neticesinde, bütçenin ekonomi içinde bir enflasyonist âmil olması önlenmiş bulunmaktadır.

1959 yılı bütçe lâyihasında, yatırımlar da dahil olmak üzere, masraflar yekûnu 5.997,8 milyon lira, gelirler yekûnu keza 5.997,8 milyon lira olarak tahmin edilmiştir. Bütçedeki denklik, gerek umumî gerekse mülhak bütçelerin varidat ve sarfiyatı tevzin edilmek suretiyle elde olunmuştur. 1959 bütçe lâyihasında mülhak bütçeli idarelere 1.249,8 milyon liralık bir yardım derpiş olunmuştur. Umumî ve mülhak bütçeler bir arada mütalâa olunduğu takdirde, tahsisat yekûnu 6.247,6 milyon liraya, varidat yekûnu keza 6.247,6 milyon liraya balığ olmaktadır.

Umumî muvazene için teklif olunan 5.997,8 milyon liralık tahsisatın 4.081,1 milyon lirası cari masraflara ve 1.916,7 milyon lirası da yatırımlara taallûk etmektedir. 1958 bütçesine nazaran artış nisbetleri, cari masraflarda % 36,9, yatırım tahsisatında % 28,2, umumî masraflar yekûnunda ise % 34 tür.

İstikrar Programımızın malî politikaya taallûk eden ikinci mühim bir tedbirini Hükûmet Programında da belirtildiği veçhile, iktisadî devlet teşekküllerinin işletme açıklarının izalesi, bu teşekküllerin kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri, yatırım giderlerinin de enflasyon yaratmayacak kaynaklardan temini teşkil etmiştir.

Bahis mevzuu teşekküllerin işletme zararlarının, bunların mamûllerinden veya hizmetlerinden istifade edenlere aksettirilmesi hususundaki prensip kararı tatbik mevkiine konulmuş ve bu teşebbüslerin cari gelirlerinin, normal amortisman masrafları da dahil olmak üzere, işletme masraflarını karşılayabilmesi için gerekli tedbirler alınmıştır. Ezcümle umumî masraflarında tasarruf sağlanmış, tatbik etmekte oldukları fiyat tarifeleri yeniden gözden geçirilerek lüzumlu ayarlamalar yapılmıştır.

Bu müesseselerin, yabancı mütehassıslardan da faydalanılmak suretiyle, malî ve teknik bünyelerinin gözden geçirilerek, umumî idare, mu-

hasebe ve maliyet muhasebelerinin en modern esaslara göre yeniden tesisi hususundaki çalışmaların halen devam etmekte olduğu öğrenilmiştir.

Diğer taraftan Devlet teşebbüslerine ait yeni yatırımların finansmanın enflasyon yaratmayacak menbalardan karşılanması mevzuunda Hükümet karardır.

#### Devlet borçları

Umumî muvazeneye ait borçlar yekûnu 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 1.966,3 milyon lira, mülhak bütçeli idarelerle iktisadî devlet teşekküllerine ait borçlar yekûnu ise 1.593,2 milyon liradır. Bu miktarlar, 1957 yılı Ekim ayında sırasıyla 2.013,9 ve 1.541,2 milyon liraya baliğ olmakta idi.

Bu rakamların tetkikinden de anlaşıldığı veçhile, umumî muvazeneye ait borçlarda yıl içinde ıera edilen itfalarla geçen seneye nazaran bir miktar tenezzül, diğerlerinde ise temin edilen kredilerden yapılan istimler dolayısıyla bir miktar tezayüt mevcuttur. Netice itibariyle yıl içinde kaydedilen artış mutedil bir nisbet dahilinde kalmıştır.

#### Fiyatlar

Ticaret Vekâleti Konjonktür Dairesince hazırlanan ve İstatistik Umum Müdürlüğünün Ekim 1958 tarihli Bülteninde intişar eden malûmata nazaran, Toptan Eşya Fiyatları İndeksi vasatı, 1948 = 100 itibariyle, 1957 yılında 175, 1958 senesinde (10 aylık vasatı) 197 dir. Aynı Dairenin hazırladığı Geçinme İndeksi vasatı ise 1957 senesinde 171, 1958 yılında (keza 10 aylık) 188 seviyelerini göstermektedir.

4/12/1957 tarihli Hükümet Programının ihtiva ettiği ana prensiplere uygun olarak, 4/8/1958 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan tedbirlerin hedeflerinden birini, bilindiği gibi, piyasa şartlarına müstenit bir fiyat nizamının tesis ve idamesi teşkil etmektedir.

Bu politikanın iki veçhesi vardır. Bunlardan birincisi iç ve dış fiyatlar arasındaki disparitenin izalesi, diğeri iç fiyatlarda istikrar sağlanmasıdır.

4/8/1958 tarihinden itibaren döviz alış ve satışlarında tatbik edilmekte olan prim sistemiyle iç ve dış fiyatlar arasındaki disparite izale edilmiş bulunmaktadır. Bu suretle ihracatımızın inkişafı için kuzumlu müsait

zemin sağlandığı gibi, bahis mevzuu dispariteden mütevellit açıklar da izale edilerek, enflasyonist bir âmîl ortadan kaldırılmıştır.

İç fiyatlarda istikrar sağlamak üzere de şümullü tedbirler alınmıştır. Gerek âmme sektöründe, gerek hususî sektörde bu neviden âmîllerin izalesi maksadiyle, Merkez Bankası ve diğer banka kredilerine vaz'olunan tahditlerin piyasadaki fazla iştira gücünü massetmek ve umumî talebi tahdit etmek bakımından büyük tesiri olacağı tabiidir. Bunun yanında mal arzını çoğaltacak tedbirler de derpiş olunmuş, ezcümle dış ticaret bahsinde görüldüğü veçhile, ithal malı ihtiyacının süratle temini maksadiyle mevzuatta icabeden değişiklikler yapıldığı gibi, hariçten temin olunan yardım ve kredilerle dış tediye gücümüz mühim ölçüde artırılmıştır.

Bir sene içinde 600 milyon dolar fevkinde ithalât yapılmasına imkân verecek şekilde hazırlanmış bulunan ithalât programının 149,8 milyon dolarlık birinci kısmı, başta sanayiî ve diğer istihsal şubelerinin ihtiyaçları gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır. Lüzumlu ham madde, yedek parça ve işletme malzemesinin ithaline imkân veren bu programın tahakkukunun sınaî istihsalde ve binnetice piyasadaki mal arzında süratli bir artış temin ederek fiyatlar üzerinde müsait tesirler icra etmesi beklenmektedir. Umumî arzadaki artışın, müteakip devrelere ait ithalât ile ve bunun tabii bir neticesi olarak dahilde sınaî istihsalde sağlanacak inkişafı daha da süratli bir seyir tâkip etmesi tabiidir.

Diğer taraftan Millî Korunma Kanunu yeniden ele alınmış ve bu Kanunun istihsal ve mübadeleyi tahdit eden hükümlerinin süratle ilgası kararlaştırılmıştır. Böylece piyasa şartlarına uygun ve normal bir fiyat mekanizmasının işlemesi imkânı hazırlanmış olacaktır. Bu maksatla evvelce dondurulmuş olan fiyatların ekserisi şimdiden serbest bırakılmıştır. Keza evvelce tevzi ve tahsis mevzuu olan bazı maddeler de tevzi dışında bırakılmıştır.

Memleketimizde tâkibolunan para ve kredi politikası, sekiz yıldır girilmiş olan iktisadî kalkınma gayretlerine muvazi ve bu gayretleri destekleyici faal bir politikadır. Filhakika bu müddet zarfında kaynaklarımızın bir an evvel harekete geçirilip işletmeye açılabilmesi için çeşitli istihsal sektörlerinin kredi ihtiyacının karşılanmasına, tasarruf ve mevduatın teşvikine ve tedavüldeki para miktarının artan iş ve istihsal hacminin ihti-

Para ve kredi politikası

yaçlarına cevap verebilecek seviyelerde seyretmesine gayret ve itina gösterilmiştir.

Aktif kredi politikası tâkip olunan devrelerde mütaden görüldüğü veçhile ve ayrıca yatırımların icrasıyla semerelerinin alınması arasında daima bir zaman fasılasının mevcudiyeti dolayısıyla, nakdî sahada bazı intibaksızlıklardan ileri gelen mahzurlar da görülmüş bulunmaktadır. Bu mahzurları bertaraf etmek maksadıyla 1955 ve 1956 yıllarında nakdî sahada bâzi tedbirler alınmış olduğu hatırlardadır.

Bankamız kredi ve avanslarının ve diğer banka kredilerinin, dolayısıyla kredi ve para hacminin halen vâsıl olmuş bulunduğu kifayetli seviye; bu takyit tedbirlerinin yeniden gözden geçirilerek, kredilerin müstahsiliyet ve seyyaliyetinin artırılmasına ve bankalarımızın bünyelerinin takviyesine matuf yeni tedbirler ittihazına imkân temin eylemiştir. İktisadî kalkınmamızın halen erişmiş bulunduğu merhalede, çeşitli sahalardaki faaliyetler arasında mevcut münasebetlerin, 4/12/1957 tarihli Hükûmet Programı mucibince, daha sıkı ve ahenkli bir surette tanzimini istihdaf eden yeni tedbirler alınırken kredi mevzuu da gözönünde bulundurulmuş, gerek hususî bankaların, gerek sermayesi Devlete ait veya sermayesinde Devlet iştirâki bulunan bankaların plâsmanları 30 Haziran 1958 tarihi itibarıyla tesbit edilmiştir. Banka kredileriyle birlikte Bankamızın âmme sektörüne açtığı krediler de aynı tarzda bir tesbit mevzuu olmuştur.

Resmî iskonto haddi, 1955 ve 1956 yıllarında iki defa yükseltilerek, % 3 den, sırasıyla, % 4 1/2 ve % 6 ya çıkarılmış olduğundan, bu kere mezkûr hadde bir değişiklik yapılmamıştır. Bankalar tarafından ikraz muamelelerine ve mevduata tatbik edilen faiz nisbetlerine gelince, kanunla tesbit edilmiş bulunan bu nisbetleri, Banka Kredilerini Tanzim Komitesince yapılacak tetkiklere istinaden, konjonktüre uygun bir şekilde ayarlamak üzere İcra Vekilleri Heyetine yetki verilmesini teminen hazırlanmış olan kanun lâyihası halen Büyük Millet Meclisinde ilgili encümenlerde tetkik olunmaktadır.

7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu mevduat karşılıkları nisbetinin vâdeli mevduatta % 10-20, vâdesiz mevduatta % 20-25 arasında tesbitini Banka Kredilerini Tanzim Komitesine tevdi etmiş bulunmaktadır. Mezkûr Komite bu mevzuda yaptığı tetkikler neticesinde, memleketin umumî ikti-

sadı durumunu gözönünde bulundurarak, bahis mevzuu karşılıklar nisbetinin, evvelce olduğu gibi, gerek vâdeli, gerek vâdesiz mevduatta % 20 şeklinde muhafazasını uygun görmüş, bu mevzuda aldığı karar İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunmuştur.

Kredi mevzuunda alınmış olan tedbirlerin hedeflerini hulasaten belirtmek lâzım gelirse, kredi hacmi bugünkü seviyesinde bir müddet sabit tutulmak suretiyle umumî talep kontrol edilmiş olacak, banka kredilerinin seyyaliyet ve müsmiriyeti ve bankaların likiditeleri artacak, kredilerin spekülâyona alet edilmesi önlenecik ve netice itibariyle Türk parasının değeri korunmuş olacaktır.

Para ve kredi sahasında yıl içinde kaydedilmiş olan gelişmelere gelince, 1958 yılını bu bakımdan iki kısımda mütalâa etmek iktiza eder.

Senenin İstikrar Programının tatbikine tekaddüm eden birinci altı ayında Merkez Bankası kredilerinde, emisyonda ve banka kredilerindeki artış seyri devam etmiş, Merkez Bankası kredi ve avanslarında 534,7 milyon, tedavüldeki banknotlarda 508,5 milyon ve banka kredilerinde 814 milyon liralık yeni artışlar meydana gelmiştir.

Senenin ikinci yarısında 4/8/1958 tarihinde yürürlüğe giren 4/10618 sayılı Kararname, İstikrar Programında derpiş olunduğu üzere, 1958 senesi nihayetine kadar âmme sektörünün Merkez Bankasına vâki olacak müracaatının 400 milyon liralık bir had içinde tutulması esasını vaz'etmiştir. Bunun 250 milyon lirası Toprak Mahsulleri Ofisi'nin yeni rekolteden hububat alımlarının finansmanına, mütebaki 150 milyon lirası ise diğer âmme sektörü müesseselerine tahsis olunmuştur.

Merkez Bankası  
kredileri

Ofisin mevsim içinde Merkez Bankasından alabileceği bu 250 milyon liranın hububat satışlarından elde edilecek mebalîğle en geç 30 Haziran 1959 tarihine kadar Bankaya iade edilmesi zikri geçen Kararname icabıdır.

Bu Kararname hükümleri tatbik edilmiş ve edilmektedir. Fühakika bu devrede Toprak Mahsulleri Ofisi'ne verilen kredilerdeki artış, 31/12/1958 tarihinde 240 milyon lira ile Kararname gereğince tesbit edilen limitin içinde kalmış ve yapılan iadelerle 17/2/1959 tarihinde 160 milyon liraya inmiştir. Diğer âmme sektörü müessese ve teşekküllerine verilen yeni

krediler, yine tesbit edilmiş olan 150 milyon liralık limitin içinde tutulmuştur.

Netice itibariyle Merkez Bankası kredilerindeki artış 1958 yılının ikinci yarısında büyük ölçüde yavaşlayarak, bilöümle Merkez Bankası kredi ve avanslarındaki artış 28/6/1958 ve 31/1/1959 tarihleri arasındaki 7 aylık devrede 95,6 milyon liraya inhisar etmiştir. (Cetvel No. XIII)

(Cetvel No. XIII)

**Emisyon ve Merkez Bankası Kredi ve Avansları**

— Takvim Yılları ve Ay Sonları İtibariyle —

(Milyon T.L.)

|                               | 1956    | 29/VI<br>1957 | 1957    | 28/VI<br>1958 | 1958    | 31/I<br>1959 |
|-------------------------------|---------|---------------|---------|---------------|---------|--------------|
| <b>Tedavüldeki Banknotlar</b> | 2.550,8 | 2.815,6       | 3.219,8 | 3.728,3       | 3.473,5 | 3.399,9      |
| <b>Senetler Cüzdanı</b>       |         |               |         |               |         |              |
| Ticari Senetler               | 1.155,3 | 1.203,0       | 1.625,8 | 1.944,0       | 1.969,0 | 1.901,9      |
| Zirai Senetler                | 326,3   | 333,0         | 290,2   | 347,1         | 307,4   | 300,7        |
| Haz. Kef. Haiz Bon.           | 1.453,6 | 1.550,2       | 1.846,5 | 1.914,3       | 2.160,9 | 2.130,4      |
| Hazine Bonoları               | 45,9    | 11,9          | 42,1    | 13,2          | 62,9    | 64,1         |
| Senetler Cüz. Yek.            | 2.981,1 | 3.098,1       | 3.804,6 | 4.218,6       | 4.500,2 | 4.397,1      |
| <b>Avanslar</b>               |         |               |         |               |         |              |
| Altın ve Döv. Üz.             | 0       | 2,8           | 0       | 3,4           | 0       | 0            |
| Tahvil Üzerine                | 249,9   | 302,7         | 347,4   | 380,1         | 436,5   | 417,4        |
| Hazine Avansı                 | 491,6   | 599,1         | 574,3   | 658,9         | 535,6   | 544,2        |
| Avanslar Yek.                 | 741,5   | 904,6         | 921,7   | 1.042,4       | 972,1   | 961,6        |
| Kredi ve Av. Yek.             | 3.722,6 | 4.002,7       | 4.726,3 | 5.261,0       | 5.472,3 | 5.358,7      |
| Mahs. Tabi Matl.              | 467,9   | 431,4         | 431,4   | 375,5         | 373,4   | 373,4        |
| Umumi Yekün                   | 4.190,5 | 4.434,1       | 5.157,7 | 5.636,5       | 5.845,7 | 5.732,1      |

**Emisyon**

Tedavüldeki banknotlar 9/8/1958 tarihinde 1957 nihayetine nazaran 705,9 milyon liralık bir artışla 3.925,7 milyon lira seviyesine çıktıktan sonra, müteakip haftalarda devamlı bir tenezzül kaydederek, 28/6/1958 tarihine nazaran, sene nihayetinde 254,8, 31/1/1959 tarihinde 328,4 milyon lira azalmıştır. Bu son tarihte 9/8/1958 azamisine nazaran emisyon hacminde kaydolunan azalış 525,8 milyon liraya baliğ olmaktadır.

Merkez Bankası kredi ve avanslarında 31/1/1959 tarihine takaddüm eden 7 aylık devrede 95,6 milyon liralık mutedil bir artış kaydolunurken aynı devrede tedavül hacminde 328,4 milyon liralık bir azalma görülmesi, geniş ithalât muamelelerinin tabii bir neticesidir. Fîlhakika İstikrar Programının tatbik mevkiine konulmasını tâkip eden devrede Merkez Bankası hususî sektöre normal şekilde kredi vermekte devam etmiş, diğer taraftan, tesbit olunan hadler dahilinde, âmme sektörü müesseselerinin ihtiyaçlarını da karşılamıştır.

1957 sonunda mevcut 59 bankaya yıl içinde katılan yeni müesseselerle 1958 yılında faaliyette bulunan banka sayısı 61 e yükselmiştir. Bankaların şube ve ajans adedi 1957 yılı nihayetinde 1497 ye çıkmış bulunuyordu. 1958 yılında açılan yeni şubelerle bu teşkilât bir miktar daha genişlemiş bulunmaktadır. **Bankacılık**

Bankalarımızın itibarî sermayeleri mecmuu 1957 senesi nihayetinde 3.198,8 milyon liradan 1958 senesi Eylül ayı nihayetinde 3.251,0 milyon liraya yükselmiştir. Ödenmiş sermaye, ihtiyat ve karşılıklardan ve tevzi olunmamış kârlardan müteşekkil öz kaynakları ise 1957 yılı nihayetinde 2.240 milyon liradan 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 2.550 milyon liraya çıkmış ve bu suretle 310 milyon liralık bir artış kaydetmiştir.

Bankalarımızın başlıca yabancı kaynaklarını teşkil eden tevdiat 1957 yılı nihayetinde 6.078 milyon liradan 1958 senesi Ekim ayı sonunda 6.127 milyon liraya çıkmıştır. Mevduatın geçmiş senelerdeki seyri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. **Mevduat**

(Cetvel No. XIV)  
Bankalarda Mevduat  
(Milyon T.L.)

|                   | 1949         | 1950           | 1953           | 1955           | 1956           | 1957         | 1958<br>Ekim |
|-------------------|--------------|----------------|----------------|----------------|----------------|--------------|--------------|
| Tasarruf mevduatı | 467,0        | 576,0          | 1.151,4        | 1.712,5        | 2.253,8        | 3.079        | 3.059        |
| Diğer mevduat     | 524,7        | 654,2          | 1.808,1        | 2.274,1        | 2.663,3        | 2.999        | 3.068        |
| <b>Yekûn</b>      | <b>991,7</b> | <b>1.230,2</b> | <b>2.959,5</b> | <b>3.986,6</b> | <b>4.917,1</b> | <b>6.078</b> | <b>6.127</b> |

**Banka kredileri**

Banka kredilerinin son yıllardaki seyri XV numaralı tabloda gösterilmiştir. Bu tablonun tetkikinden de anlaşılacağı veçhile, artış seyri 1958 yılının ilk 6 aylık devresinde de devam etmiş ve bu devrede banka kredileri 814 milyon liralık artış kaydederek, 30/6/1958 tarihinde 9.284 milyon liraya balığ olmuştur. Bu rakam 30 Haziran 1957 tarihine nazaran % 19 nisbetinde 1.494 milyon liralık bir fazlalık arz etmektedir.

**(Cetvel No. XV)****Banka Kredileri**

(Sene ve ay sonları itibarıyla — Milyon T.L.)

| Kredi nevi         | 1949         | 1950         | 1956         | 1957<br>Haziran | 1957         | 1958<br>Haziran | 1958<br>Ekim |
|--------------------|--------------|--------------|--------------|-----------------|--------------|-----------------|--------------|
| Ticari             | 942          | 1.098        | 1.216        | 5.220           | 5.730        | 6.399           | 6.393        |
| Zirai              | 335          | 410          | 1.789        | 1.926           | 2.024        | 2.160           | 2.035        |
| Sinai (1)          | --           | --           | 162          | 172             | 180          | 198             | 188          |
| İpotek<br>mukabili | 77           | 86           | 470          | 172             | 536          | 527             | 512          |
| <b>Yekûn</b>       | <b>1.354</b> | <b>1.594</b> | <b>6.637</b> | <b>7.790</b>    | <b>8.470</b> | <b>9.284</b>    | <b>9.128</b> |

(1) Yalnız Türkiye Sinai Kalkınma Bankasının sinai kredileridir. 1956-1958 Haziran devresindeki rakamlar mukaveleye bağlanmış kredilere taallük etmektedir. Ekim ayına ait rakam fiilen kullanılmış kredilerdir.

Bilindiği üzere, kredilerin istihsale nafi mevzularda istimalini temin maksadiyle, 1956 yılı Haziran ayında kantitatif ve selektif kontrol tedbirleri alınmıştı. Bu tedbirlerin müsbet tesirleri görülmekle beraber, o tarihten beri geçen iki senelik tatbikattan edinilen tecrübeye dayanılarak, kantitatif kontrol tedbirleri takviye ve bütün kredi sektörlerine teşmil olunmuş ve Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin aldığı karar mucibince, 4/8/1958 tarihinde Resmî Gazete ile neşrolunan Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki 14 sayılı Karara mütaallik 5 sayılı Tebliğe Ek B işaretli Tebliğ ile bankaların kredileri ve diğer muayyen plâsmanları 30 Haziran 1958 tarihinde vâsıl oldukları miktar ile tahdit edilmiştir.

Bu arada emtia ve gayri menkul spekülasyonlarına mani olunmak ve kredilerin münhasıran istihsale ve emtia tedavülüne hizmet etmesini sağlamak üzere evvelce alınmış bulunan selektif tedbirler aynen muhafaza olunmuştur.



Bu mevzuda da tatbikat, İstikrar Programımıza ve 4 Ağustos tarihli sirkülere uygun olarak cereyan etmiş ve o tarihten beri banka kredileri tesbit olunan plâfon dahilinde seyretmiştir.

Bankaların bünyelerini takviye etmek, bankacılığımıza iktisadî ve ticarî hayat icaplarına uygun yeni bir hüviyet vermek gayesiyle hazırlanan 7129 sayılı Bankalar Kanunu, 2/7/1958 tarihinde mer'iyete girmiş bulunmaktadır. Yeni Kanun, mevduatın himayesi, kredinin sevkü idaresi ve bankaların murakabesi mevzularında ehemmiyetli ve faydalı esaslar getirmiştir. Kredi kontrolünün, bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra Batı memleketlerinde devamlı bir müessese haline gelmiş bulunması gözönünde tutularak, evvelce Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 14 sayılı Karara istinaden kurulmuş bulunan Banka Kredilerini Tanzim Komitesi, 7129 sayılı Kanunun 47 inci maddesiyle salâhiyet ve teşkilât bakımından takviye olunmuştur.

Bu Kanunun şimdiden temin ettiği faydalardan biri de 57 inci maddeye istinaden bir «Bankalar Birliği» nin kurulmuş olmasıdır. Müsterek meselelerin halinde ve mesleğin inkişafında bu teşekkülün bankacılığımıza büyük yardımları olacağına şüphe yoktur.

1957 senesi nihayetinde 2.024 milyon lira olan zirai krediler, 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 2.035 milyon lira, Kasım ayı nihayetinde de 2.073,7 milyon liraya balığ olmuştur. Zirai krediler

Zirai kredilerin son seneler zarfında kaydettiği inkişaf seyrine gelince, 1949 yılı sonundaki zirai kredi miktarı 100 itibar olunduğu takdirde, bu mevzudaki indeksin 1952 de 317 ye, 1954 de 434 e, 1956 da 534 e, 1957 de 604 e ve 1958 senesi Kasım ayı nihayetinde ise 619 a yükselerek zirai kredilerin mezkûr tarihte 1949 yılına nazaran % 519 nisbetinde arttığı görülmür. İstihsal, sürüm ve kalkınma maksatlarına tahsis edilmek üzere, çeşitli tarla mahsullerinde ve muhtelif ziraat şubelerinde çalışan işletmelere, doğrudan doğruya veya bunların kurdukları Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri vasıtasıyla açılan bu krediler, memleket nüfusunun büyük bir kısmının kalkınması, gelir ve refah seviyesinin yükseltilmesi bakımından pek büyük bir ehemmiyet taşımaktadır.

İş ve istihsal hacminde meydana gelen inkişaf neticesi olarak ticari kredilerde de devamlı bir gelişme müşahade olunmaktadır. Yukarıdaki Ticari krediler

cetvelde münderiç ticarî kredi rakamları, bankaların senetler cüzdanı ile avans ve borçlu cari hesaplarından terekküp etmektedir. Mutat istatistik usulleri dolayısıyla tamamı ticarî olarak tavsif olunan bu kredi rakamları içinde, ticarî kredilerle birlikte, sınaî müesseselere açılmış olan kısa vâdeli işletme kredileri, küçük san'at ve esnaf kredileri, köy ve belediyelere açılan krediler de dahil bulunmaktadır.

**Beledi tesisler  
kredileri**

İller Bankası tarafından, hususî kanunu mucibince, Özel İdare, Belediye ve köylere içme suyu temini, kanalizasyon, termik ve hidro-elektrik aydınlatma tesisleri inşası ve bunların projeleriyle şehir plân ve haritalarının tanzimi maksadiyle açılan krediler 1957 yılı nihayetinde 375 milyon liradan 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 497 milyon liraya yükselmiştir.

**Mesleki krediler**

Türkiye Halk Bankası ve Sandıkları tarafından küçük san'at erbabına, esnafa ve bunların kurdukları kefalet ve istihsal kooperatiflerine açılan mesleki krediler, 1957 yılı nihayetinde 81 milyon liradan 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 93 milyon liraya yükselmiştir.

**Sınaî krediler**

Sınaî krediler, bankaların sınaî iştiraklerine ve sanayici müşterilerine verdikleri, diğer taraftan Etibank ve Sümerbank'ın kendi sınaî müesseselerine açtıkları kısa ve orta vâdeli işletme, iptidaî madde, sürüm ve satış kredileri ile Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası'nın sınaî tesis ve tevsi işlerine tahsis ettiği uzun vâdeli kredilerden terekküp etmektedir. Bu kredi nevinde son yıllarda kaydolunan inkişaf, iktisadî cihazlanma hareketinin sınaî istihsal sektörlerindeki müsbet semerelerine ve bu meyanda hususî sınaî teşebbüslerin sayılarında ve iş hacimlerinde meydana gelen tezayüde ve iş mevzularındaki tenevvüe tekabül etmektedir.

Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası'nın açmış olduğu krediler, 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 188 milyon liraya yükselmiştir. Türkiye Sınaî Kalkınma Bankasına ait kredi rakamı dışında kalan sınaî kredilerin, mutat istatistik usulleri dolayısıyla ticarî kredilerde yer aldığına evvelce işaret olunmuştur. Banka Kredilerini Tanzim Komitesi tarafından 1957 senesi sonu itibariyle yaptırılan bir anket neticesinde, bahis mevzuu kısmın 2 milyar 688 milyon liraya baliğ olduğu tesbit olunmuştur. Bu suretle 1950 yılına kadar düşük bir seviye arzeden ve adeta dokuma sanayii ile maden istihracına münhasır gibi görülen sınaî kredinin, nevi ve miktar itibariyle tezayüt ederek, bu iki sanayi branşında olduğu kadar enerji istihsal tesis-

leri, gıda sanayii, madenî eşya imalâtı, kimya ve ilaç, inşaat malzemesi vesair çeşitli sanayi kollarında da mühim inkışafı gösterdiği tesbit olunmuştur.

Diğer taraftan bankaların çeşitli sektörlerdeki iştiraklerine, kendi kurdukları müessese ve teşebbüslere tahsis ettikleri sermaye, 1957 yılı nihayetinde 871 milyon liradan 1958 senesi Ekim ayı nihayetinde 1.050 milyon liraya yükselmiştir. Bunun da büyük kısmı sanayi sektörüne ait bulunmaktadır.

İpotek mukabili krediler yekûnu 1958 Ekim ayı sonunda 512 milyon liraya balığ olmuştur. 1949 senesi nihayetinde bu nevi kredilere ait rakam 100 itibar olunduğu takdirde, ipotek mukabili kredilere ait indeksin 1952 yılında 268 e, 1954 te 440 a, 1958 Ekim ayında 665 e yükseldiği görülür. 1958 Ekim ayı itibariyle verilen 512 milyon liranın 66 milyon lirasını İstanbul Emniyet Sandığı ile Türkiye Vakıflar Bankası tarafından açılmış olan krediler teşkil etmektedir. Bu krediler, malûm olduğu üzere, halk kredisi ve ticarî kredi mahiyetini arz etmektedir. Geri kalan kısım Türkiye Emlâk Kredi Bankası tarafından açılmış olan inşaat kredilerinden te-rekküp etmektedir. Bu krediler 1957 yılı nihayetinde 459 milyon liraya, 1958 senesi Ekim ayı sonunda ise 446 milyon liraya balığ olmuştur.

İpotek mukabili  
krediler

— III —  
BİLANÇOMUZUN TAHLİLİ

1957 ve 1958 yılları Bilançolarının mukayesesi 1958 yılı bilançosunun izah ve tahliline geçmeden önce 1957 yılı bilançosu rakamlarıyla mukayese sağlanmak üzere, aşağıdaki cetvel tanzim edilmiştir.

A K T İ F

|                             | 1957             | 1958             |
|-----------------------------|------------------|------------------|
| Altın .....                 | 402.689.676,14   | 402.768.626,54   |
| Döviz Borçluları .....      | 348.000.027,37   | 398.239.731,31   |
| Kasa (Ufaklık para) .....   | 485.510,79       | 184.738,93       |
| Dahildeki Muhabirler .....  | 497.008,64       | 429.552,52       |
| Senetler Cüzdanı .....      | 3.804.642.944,60 | 4.500.200.788,20 |
| Tahviller Cüzdanı .....     | 33.881.538,77    | 36.084.117,97    |
| Avanslar .....              | 921.739.947,25   | 972.160.694,50   |
| Mahsuba Tâbi Matlubat ..... | 431.373.028,31   | 373.440.118,57   |
| Gayri Menkuller .....       | 11.933.684,73    | 15.232.232,64    |
| Demirbaş .....              | 1.668.776,53     | 4.410.231,17     |
| Muhtelif .....              | 233.995.473,83   | 562.259.976,71   |
| Yekûn .....                 | 6.190.907.616,96 | 7.265.410.809,06 |

P A S İ F

|                              | 1957             | 1958             |
|------------------------------|------------------|------------------|
| Sermaye .....                | 15.000.000,—     | 15.000.000,—     |
| İhtiyat Akçesi .....         | 71.753.550,65    | 92.547.485,04    |
| Tedavüldeki Banknotlar ..... | 3.219.834.395,—  | 3.473.538.452,50 |
| Mevduat .....                | 1.094.841.210,51 | 1.275.810.431,48 |
| Altm Alacaklıları .....      | 155.696.471,34   | 156.317.577,85   |
| Döviz Alacaklıları .....     | 927.477.250,06   | 759.939.082,32   |
| Muhtelif .....               | 610.843.965,48   | 1.388.999.887,17 |
| Kâr .....                    | 95.460.773,92    | 103.257.892,70   |
| Yekûn .....                  | 6.190.907.616,96 | 7.265.410.809,06 |

## A K T İ F

1958 yılı sonundaki altın mevcudu 127 ton 831 kilo 808 gram olup Altın bedeli 402.768.626,54 Türk lirası tutmaktadır.

Geçen yıl sonundaki altın mevcudu 127 ton 806 kilo 751 sâfi gram bulunduğuna göre bu yıl zarfında 25 kilo 057 sâfi gramlık bir artış göstermektedir.

Altın mevcudunun :

|            |             |                               |
|------------|-------------|-------------------------------|
| 78.219,308 | Sâfi kilosu | Bankaya                       |
| 46.063,860 | „ „         | Hazineye                      |
| 3.548,640  | „ „         | Amortisman ve Kredi Sandığına |

ait bulunmaktadır.

Hariçteki Muhabirler nezdinde bulunan dövizlerle muameleli dövizleri Döviz borçluları göstermekte olan bu hesap üç kısımdan terekktüp eder.

- a — 3133 sayılı kanuna göre alınan dövizler;
- b — 5256 sayılı kanuna göre alınan dövizler ;
- c — Tasfiye halindeki kliring hesapları bakiyeleri.

Bilâncoda ayrı ayrı gösterilmiş olan bu kalemlerin umumî yekûnu 398.239.731,31 liradır.

1958 yılı sonundaki kasa mevcudu, ufaklık paradan ibaret olmak Kasa üzere 184.733,93 liradır.

Bu hesapta görülen 429.552,52 lira, Bankanın diğer millî bankalarla Dabitdeki muhabirler olan münasebetleriyle ilgili bakiyedir.

1958 yılı sonu itibariyle, Cüzdanda mevcut 4.500.200.788,20 liralık Senetler cüzdanı senet, aşağıdaki nevilerden terekktüp etmektedir.

|                                      |                  |      |
|--------------------------------------|------------------|------|
| Hazine Bonoları .....                | 62.863.192,07    | Lira |
| Hazine Kefaletini haiz Bonolar ..... | 2.160.924.082,52 | „    |
| Ticarî Senetler .....                | 1.968.964.006,31 | „    |
| Zirai Senetler .....                 | 307.449.507,30   | „    |

1957 yılı nihayetinde 3.804.642.944,60 lira olan Senetler Cüzdanı, yıl zarfında 695.557.843,60 liralık bir artış kaydetmektedir.

**Tahviller cüzdanı**

Bankaya ait Tahviller Cüzdanı yekûnu 36.084.117,97 liradan ibarettir. Bu miktar 1957 yılı nihayetinde 33.881.538,77 lira idi. 2.202.579,20 liralık artış sene zarfında alınan tahvillerle amorti ve ikramiye gibi sebeplerle cüzdan mevcudunun azalması ve sene sonu borsa fiyatlarında kaydedilen farklar muhassalasıdır.

**Avanslar**

Yıl sonunda bu hesabın bakiyesini teşkil eden 972.160.694,50 liranın :  
20.551,83 lirası altın karşılığı olarak şahıslara,

436.535.142,67 „ tahvil karşılığı olarak bankalara verilmiş ve  
535.605.000,— „ Kanunumuzun 34 üncü maddesinin 2 numaralı fıkrasına tevfikân Hazineye açılmış kısa vâdeli avanslardan ibarettir.

**Mahsuba tâbi  
cüzatlıbat**

Bu hesapta görülen 373.440.118,57 lira Senetler Cüzdanımızda mevcut Hazine Kefaletini haiz Toprak Mahsulleri Ofisi bonolarından 550 milyon liralığının, 6571 sayılı kanunun 1 inci maddesine tevfikân iptal olunarak bu hesaba alınması ve yine mezkûr kanunun 1 ve 2 inci maddeleri gereğince 176.559.881,43 liranın bu hesaba mahsup edilmesi neticesinde kalan bakiyeyi göstermektedir.

**Gayri menkuller**

1958 yılı sonunda 15.232.232,64 lira değerinde görünen gayri menkullerin müfredatı aşağıdadır :

|                                                |              |      |
|------------------------------------------------|--------------|------|
| Ankara'da İdare Merkezi binamızın bedeli ..... | 1.566.665,58 | lira |
| Matbaa Şubesi binası bedeli .....              | 3.813.739,94 | „    |
| Ankara'daki arsalar bedeli .....               | 2.136.048,75 | „    |
| İstanbul Şubesi binası bedeli .....            | 2.604.735,34 | „    |
| İzmir Şubesi binası bedeli .....               | 2.877.137,29 | „    |
| Mersin Şubesi binası bedeli .....              | 270.732,28   | „    |
| Samsun Şubesi binası bedeli .....              | 670.590,46   | „    |
| İskenderun Şubesi binası bedeli .....          | 231.552,50   | „    |
| İskenderun'daki arsa bedeli .....              | 238.403,64   | „    |
| Eskişehir Şubesi binası bedeli .....           | 919.866,31   | „    |

|                                       |               |      |
|---------------------------------------|---------------|------|
| Diyarbakır Şubesi binası bedeli ..... | 455.154,28    | lira |
| Gaziantep Şubesi binası bedeli .....  | 463.448,61    | „    |
| Adana'daki arsa bedeli .....          | 684.549,58    | „    |
| Antalya'daki arsa bedeli .....        | 97.374,76     | „    |
| Balıkesir'deki arsa bedeli .....      | 5.829,24      | „    |
| Edirne'deki arsa bedeli .....         | 8.358,45      | „    |
| Kayseri'deki arsa bedeli .....        | 189.496,—     | „    |
| Sivas'taki arsa bedeli .....          | 31.659,19     | „    |
| Trabzon'daki arsa bedeli .....        | 21.181,44     | „    |
| Yekûn .....                           | 17.286.523,64 | lira |

olan bu gayri menkullerin maliyet bedellerinden

|                                                   |               |       |
|---------------------------------------------------|---------------|-------|
| bugüne kadar amortisman payı olarak ayrılan ..... | 2.054.291,—   | lira  |
| çıkarılınca yukarıda gösterilen .....             | 15.232.232,64 | lira- |

lık bir bakiye kalmaktadır.

Amortisman payı düşülmeden evvel 1957 nihayetinde 13.576.186,57 liraya balığ olan gayri menkuller bedeli, 1958 nihayetinde 3.710.337,07 liralık bir artış ile 17.286.523,64 liraya yükselmiş bulunmaktadır. Artış Matbaa Şubesi bina bedelinden ileri gelmektedir. Gayri menkuller 17.750.000,— liraya sigortalıdır. Arsalar bittabi sigortasızdır.

Merkez ve Şubelerdeki demirbaşların kıymeti, bilânçoda görüldüğü üzere :

**Demirbaş**

|                                                                                      |  |
|--------------------------------------------------------------------------------------|--|
| 5.649.307,94 liradan ibaret olup bu yekûndan bugüne kadar ayrılmış amortisman tutarı |  |
| 1.239.076,77 lira düşüldünce bakiye olarak                                           |  |
| <u>4.410.231,17</u> lira kalmaktadır.                                                |  |

Demirbaş hesabındaki 3.097.289,66 liralık artış, işletmeye açılan Matbaa Şubemiz demirbaşlarıyla Bankamız muamelelerinin gerektirdiği büro levazmatı, yazı makineleri ve sair makineler ile muhtelif demirbaş eşyadan ileri gelmiştir. Demirbaşlar 6.648.772,— liraya sigortalıdır.

**Muhtelif** Bankanın yıl içindeki muvakkat mahiyette olan muhtelif muamelelerinden mütevellit meblâğlar :

|                |        |                                                      |
|----------------|--------|------------------------------------------------------|
| 275.145.096,11 | lirası | Muvakkat Borçlular Hesabında                         |
| 284.694.075,70 | „      | Transituar Hesaplarda                                |
| 2.307.397,34   | „      | 6544 sayılı kanun gereğince iştirâklerimiz hesabında |
| 112.792,22     | „      | Tahsil edilecek çekler hesabında                     |
| 615,34         | „      | Kliring Transituar hesaplarda olmak üzere            |
| 562.259.976,71 | lira   | tutmaktadır.                                         |

#### P A S İ F

**Sermaye** 15.000.000,— liradan ibaret bulunan sermaye, beheri 100,— lira itibarı kıymette 150.000 adet hisse senedinden terekküp etmektedir.

Hisse senetlerinin sınıf, adet ve tutarları aşağıda gösterilmiştir :

| Sınıfı | Adedi   | Tutarı T.L.  |
|--------|---------|--------------|
| A      | 36.697  | 3.669.700,—  |
| B      | 58.071  | 5.807.100,—  |
| C      | 10.206  | 1.020.600,—  |
| D      | 45.026  | 4.502.600,—  |
|        | 150.000 | 15.000.000,— |

**İhtiyat akçesi** Bankamız Kanunu ile Bankalar Kanunu hükümlerine göre ayrılan ihtiyat akçeleri, 1958 nihayetinde, aşağıda görüleceği veçhile 92.547.485,04 liraya baliğ olmaktadır.

48.160.139,26 liraya baliğ olan âdi ihtiyat akçesi 1944 yılında itibarı sermayenin % 75 ine varmış olduğundan, Banka Kanununa göre mezkûr yıldan itibaren sâfi kârdan bu ihtiyat akçesine % 20 yerine % 10 nisbetinde bir miktar ayrılmaktadır. Bu âdi ihtiyat akçesine 3133 sayılı kanunun 2 inci maddesine müsteniden müesses 6 milyon liralık hususî ihtiyat akçesinin 1955 senesi bidayetinden, 6571 sayılı kanuna müsteniden tasfiyesi tarihine kadar olan müddet zarfındaki tenmiyesinden hasıl olan kârlar da dahil bulunmaktadır.



29.387.345,78 liraya baliğ olan fevkalâde ihtiyat akçesi, Banka Kanununa göre, yıllık sâfi kârdan % 10 olarak ayrılmıştır.

15.000.000,— liralık ileride vukuu muhtemel zarar karşılığı, Bankalar Kanununun 35 inci maddesi gereğince sâfi kârdan tefrik edilen % 5 lerden terekküp etmiş olup kanunî hadde vâsıl olmuş bulunmaktadır.

92.547.485,04 Yekûn.

Bankamız Kanununun 14 üncü maddesi gereğince tedavüle çıkarılmış bulunan banknotların 1958 sonundaki yekûnu 3.473.538.452,50 liradan ibarettir.

1958 yılı sonunda Bankadaki mevduat :

Mevduat

355.857.771,04 lirası Resmi  
656.394.045,63 „ Bankalar  
263.558.614,81 „ Muhtelif olmak üzere  
1.275.810.431,48 liradır.

Bilânçoda 156.317.577,85 lira olarak görünen bu hesap Aktifte altın mevcuduna ait tahlilde gösterildiği üzere :

Altın  
alacaklılar

46.063,860 sâfi kilosu Hazineye  
3.548,640 „ „ Amortisman ve Kredi Sandığına  
ait altınların bedelini teşkil etmektedir.

Aktifte verilmiş olan izahat dairesinde, Bankaca alınıp satılan dövizler, bilânçoda 3133 ve 5256 sayılı kanunlara göre ayrılmış ve kliring hesapları da dahil olmak üzere müfredatı aşağıda gösterildiği veçhile 759.939.082,32 liraya baliğ olmuştur.

Döviz  
alacaklılar

a -- 3133 sayılı kanuna göre :

Hariçteki Muhabirler ..... 262.766.022,62 lira  
Mevduat ..... 13.539.674,66 „  
Muhtelif ..... 64.225.654,11 „

b -- 5256 sayılı kanuna göre :

Hariçteki Muhabirler ..... 208.819.002,16 „

|                   |                |          |
|-------------------|----------------|----------|
| Mevduat .....     | 2.126.881,85   | lira     |
| Muhtelif .....    | 206.164.901,53 | „        |
| c — Kliring ..... | 2.296.945,39   | „        |
| Yekûn .....       | 759.939.082,32 | liradır. |

#### Muhtelif

Bilânçonun Aktifindeki muhtelif hesaplar mahiyetinde olmak üzere, Pasif'te yer alan muhtelif alacaklı ve muvakkat hesaplardan ibaret olup, yekûnu 1.388.999.887,17 liradır ve aşağıdaki hesaplardan terekkiüp etmek-  
tedir :

|                                   |                  |          |
|-----------------------------------|------------------|----------|
| Ödenecek Senet ve Havaleler ..... | 6.831.214,68     | lira     |
| Muvakkat Alacaklılar .....        | 230.941.085,31   | „        |
| Transituar Hesaplar .....         | 1.031.709.563,87 | „        |
| Provizyon Hesapları .....         | 119.181.367,20   | „        |
| Kliring Transituar Hesaplar ..... | 336.656,11       | „        |
| Yekûn .....                       | 1.388.999.887,17 | liradır. |

#### Kâr ve tevzi şekli

Bilânçoda kâr olarak görülen 103.257.892,70 lira 1958 yılında bütün İdare ve Banka muameleleri masrafları karşılandıktan sonra kalan sâfi kârdır.

Kanunumuzun 88 inci ve Bankalar Kanununun 35 inci maddelerine göre bu kârın aşağıda gösterildiği şekilde tevziini teklif ediyoruz.

|                                 |                |                       |
|---------------------------------|----------------|-----------------------|
| 1958 yılı sâfi kârı             | 103.257.892,70 | liradan               |
| Kurumlar vergisi                | 12.190.429,47  |                       |
| Gelir vergisi                   | 11.057.910,61  | 23.248.340,08 lira    |
| düşüldükten sonra kalan         |                | 80.009.552,62 liradan |
| 1958 yılı sâfi kârı üzerinden   |                |                       |
| ayrılan % 10 âdi ihtiyat akçesi | 10.325.789,27  |                       |
| Hissedarlar 1'inci temettüü     | 900.000,—      | 11.225.789,27 liranın |
| tenzilinden sonra kalan         |                | 68.783.763,35 liradan |
| 1958 sâfi kârından âdi ihtiyat  |                |                       |
| akçesi ve 1'inci temettü        |                |                       |
| mecmunun tenzilinden sonra      |                |                       |
| kalan miktar üzerinden          |                |                       |
| % 10 fevkalâde ihtiyat akçesi   | 9.203.210,34   |                       |

|                                                                                                    |            |                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------------------|
| Memurlar hissesi (aynı miktar<br>üzerinden % 5 i geçmemek üzere<br>ve azami birer maaş nisbetinde) | 808.429,63 | 10.011.639,97 lira    |
| indirildikten sonra kalan                                                                          |            | 58.772.123,38 liradan |
| Hissedarlar II'inci temettüü                                                                       |            | 900.000,— liranın     |
| tefrikinden sonra geri kalan                                                                       |            | 57.872.123,38 lira    |

Kanunumuzun 88 inci maddesine nazaran Hazineye ait olup «Mahsuba  
Tâbi Matlubat» hesabının itfasına tahsis olunacaktır.

Buna nazaran 1958 yılı için hissedarlara düşen miktar :

|                 |                       |
|-----------------|-----------------------|
| I'inci temettü  | 900.000,— lira ve     |
| II'inci temettü | 900.000,— lira ile    |
|                 | 1.800.000,— lira olup |

bunun 150.000 adet hisseye taksimi neticesinde beher hisseye brüt olarak  
12,— lira ve net olarak da 10,20 lira isabet etmektedir.

Hisse başına isabet eden net 10,20 liranın 4/5/1959 tarihinden itibaren  
tediyesini tasviplerinize arzederiz.

Raporumuzu Muhterem Hissedarların yüksek tasviplerine sunarken,  
Hükümetimizin Bankaya göstermekte olduğu değerli ve devamlı yardımlara  
şükranlarımızı ve vazifelerini gayret ve liyakatle yapmakta olan  
Müdür ve Memurlarımız hakkındaki takdirlerimizi bu vesile ile ifade et-  
meği vazife biliriz.

İDARE MECLİSİ

— IV —

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A. Ş.**

1958

**YİRMİYEDİNCİ HESAP YILINA AİT**

**MURAKABE KOMİSYONU RAPORU**

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A. Ş. nin 1958 yılına ait kasa ve depo mevcutlariyle, tahvillerini ve muhtelif senetlerini Merkez ve Şubelerinde başka başka zamanlarda tâdat ve tetkik ederek kayıtlarına uygun bulduk. İdare Meclisince Yüksek Heyetinize arzolunan Bilânço ve Kâr ve Zarar hesaplarının da kayıtlarına mutabık olduğunu gördük.

İşbu hesapların kabulünü Yüksek Heyetinizin tasvibine, saygılarımızla, arzederiz.

|                   |             |                        |                  |
|-------------------|-------------|------------------------|------------------|
| Murakıp           | Murakıp     | Murakıp                | Murakıp          |
| M. Tevfik Şenocak | Mehmet Aras | Selâhattin Odabaşioğlu | Prof. Cahit Öncü |

V

**B İ L Â N Ç O**

VE

**K Â R ve ZARAR HESABI**

## TÜRKİYE CUMHURİYET

31 Aralık 1958 Tarihinde Biten

## AKTİF

|                                                                             | Türk Lirası   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------|---------------|----|
| <b>ALTIN :</b>                                                              |               |    |
| Sâfi Kg. .... 127.831.808                                                   | 402.768.626   | 54 |
| <b>DÖVİZ BORÇLULARI :</b>                                                   |               |    |
| a) 3133 sayılı kanuna göre :                                                |               |    |
| Hariçteki Muhabirler ..... 44.402.657,83                                    |               |    |
| Muhtelif ..... 3.177.981,04                                                 |               |    |
| b) 5256 sayılı kanuna göre :                                                |               |    |
| Hariçteki Muhabirler ..... 246.682.987,69                                   |               |    |
| Muhtelif ..... 102.836.111,36                                               |               |    |
| c) Kliring ..... 1.139.993,39                                               | 398.239.731   | 31 |
| <b>KASA :</b>                                                               |               |    |
| Ufaklık para .....                                                          | 184.738       | 93 |
| <b>DAHİLDEKİ MUHABİRLER :</b>                                               | 429.552       | 52 |
| <b>SENETLER CÜZDANI :</b>                                                   |               |    |
| a) Hazine bonoları ve Hazine kefaletini haiz bonolar ..... 2.223.787.274,59 |               |    |
| b) Ticarî ve Ziraf Senetler ..... 2.276.413.513,61                          | 4.500.200.788 | 20 |
| <b>TAHVİLLER CÜZDANI :</b>                                                  | 36.084.117    | 97 |
| <b>AVANSLAR :</b>                                                           | 972.160.694   | 50 |
| <b>MAHSUBA TABİ MATLUBAT :</b>                                              |               |    |
| (6571 sayılı K. göre)                                                       | 373.440.118   | 57 |
| <b>GAYRİ MENKULLER : (1)</b>                                                |               |    |
| Gayri menkuller (2) ..... 17.286.523,64                                     |               |    |
| Amortisman ..... -2.054.291,—                                               | 15.232.232    | 64 |
| <b>DEMİRBAŞ : (3)</b>                                                       |               |    |
| Demirbaş eşya ..... 5.649.307,94                                            |               |    |
| Amortisman ..... -1.239.076,77                                              | 4.410.231     | 17 |
| <b>MUHTELİF :</b>                                                           | 562.259.976   | 71 |
| <b>Yekûn</b> .....                                                          | 7.265.410.809 | 06 |

(1) 17.750.000,— liraya sigortalıdır.

(2) 3.412.901,05 lirası arsalar bedelidir.

(3) 6.648.772,— liraya sigortalıdır.

# MERKEZ BANKASI A. Ş. NİN

Yirmiyedinci Hesap Yılı Bilançosu

## P A S İ F

|                                                                  |                | Türk Lirası   |    |
|------------------------------------------------------------------|----------------|---------------|----|
| <b>SERMAYE :</b>                                                 |                | 15.000.000    | —  |
| <b>İHTİYAT AKÇESİ :</b>                                          |                |               |    |
| Âdi .....                                                        | 48.160.139,26  |               |    |
| Fevkalâde .....                                                  | 29.387.345,78  |               |    |
| İleride vukuu muhtemel zarar karşılığı (Bankalar K. M. 35) ..... | 15.000.000,—   | 92.547.485    | 04 |
| <b>TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR :</b>                                  |                | 3.473.538.452 | 50 |
| <b>MEVDUAT :</b>                                                 |                |               |    |
| Resmî .....                                                      | 355.857.771,04 |               |    |
| Bankalar .....                                                   | 656.394.045,63 |               |    |
| Muhtelif .....                                                   | 263.558.614,81 | 1.275.810.431 | 48 |
| <b>ALTIN ALACAKLILARI :</b>                                      |                |               |    |
| Resmî (Sâfi Kg.) ...                                             | 49.612,500     | 156.317.577   | 85 |
| <b>DÖVİZ ALACAKLILARI :</b>                                      |                |               |    |
| a) 3133 sayılı kanuna göre :                                     |                |               |    |
| Hariçteki Muhabirler .....                                       | 262.766.022,62 |               |    |
| Mevduat .....                                                    | 13.539.674,66  |               |    |
| Muhtelif .....                                                   | 64.225.654,11  |               |    |
| b) 5256 sayılı kanuna göre :                                     |                |               |    |
| Hariçteki Muhabirler .....                                       | 208.819.002,16 |               |    |
| Mevduat .....                                                    | 2.126.881,85   |               |    |
| Muhtelif .....                                                   | 206.164.901,53 |               |    |
| c) Kliring .....                                                 | 2.296.945,39   | 759.939.082   | 32 |
| <b>MUHTELİF :</b>                                                |                | 1.388.999.887 | 17 |
| <b>KÂR :</b>                                                     |                | 103.257.892   | 70 |
| Yekûn .....                                                      |                | 7.265.410.809 | 06 |

TÜRKİYE CUMHURİYET

**31/12/1958 Tarihindeki**

**Z I M M E T**

|                                     | Türk Lirası |    |
|-------------------------------------|-------------|----|
| Verilen Faizler .....               | 15.594.317  | 54 |
| İdare Masrafları .....              | 22.407.391  | 88 |
| Amortismanlar .....                 | 419.288     | 27 |
| Müteferrik Zarar ve Masraflar ..... | 7.263.652   | 48 |
| Provizyonlar .....                  | 41.222.487  | 30 |
| Kâr .....                           | 103.257.892 | 70 |
| Yekûn .....                         | 190.165.030 | 17 |



### Kâr ve Zarar Hesabı

|                           | Türk Lirası        |           |
|---------------------------|--------------------|-----------|
| Alınan Faizler .....      | 175.983.008        | 36        |
| Komisyon ve Acyolar ..... | 484.496            | 46        |
| Tahvil Kârları .....      | 1.522.368          | 30        |
| Kambiyo Kârları .....     | 4.850.362          | 31        |
| Müteferrik Kârlar .....   | 7.324.794          | 74        |
| <b>Yekûn .....</b>        | <b>190.165.030</b> | <b>17</b> |

## F İ H R İ S T

|                                                                                      | Sahife<br>No. |
|--------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| <b>I — Dünya İktisadi Vaziyeti</b>                                                   |               |
| 1 — 1958 yılında dünya iktisadi vaziyeti . . . . .                                   | 9             |
| 2 — Ham madde fiyatları . . . . .                                                    | 11            |
| 3 — Sınai istihsal ve istihdam . . . . .                                             | 11            |
| 4 — Dış ticaret ve beynelmilel tediyeler . . . . .                                   | 13            |
| 5 — Ücretler ve fiyatlar . . . . .                                                   | 18            |
| 6 — Para ve kredi politikası . . . . .                                               | 21            |
| 7 — Milletlerarası Para Fonu ve İmar ve Kalkınma<br>Bankası faaliyetleri . . . . .   | 22            |
| <b>II — Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti</b>                                            |               |
| 1 — 1958 yılında memlekette iktisadi vaziyet . . . . .                               | 25            |
| 2 — Milli gelir . . . . .                                                            | 27            |
| 3 — Ziraat . . . . .                                                                 | 30            |
| 4 — Sanayi . . . . .                                                                 | 33            |
| 5 — Madencilik . . . . .                                                             | 38            |
| 6 — Enerji istihsalı . . . . .                                                       | 40            |
| 7 — Ulaştırma . . . . .                                                              | 41            |
| 8 — İktisadi koordinasyon . . . . .                                                  | 43            |
| 9 — Kambyo sisteminde yapılan değişiklik . . . . .                                   | 44            |
| 10 — Dış ticaret rejimi . . . . .                                                    | 44            |
| 11 — Dış ticaret ve tediyeler muvazenesi . . . . .                                   | 46            |
| 12 — Dış yardımlar ve müterakim transferlerin<br>konsolidasyonu . . . . .            | 48            |
| 13 — Altın ve döviz vaziyeti . . . . .                                               | 50            |
| 14 — Milletlerarası Para Fonu ve İmar ve Kalkınma<br>Bankasıyla muameleler . . . . . | 51            |
| 15 — Devlet Maliyesi . . . . .                                                       | 51            |
| 16 — Devlet Borçları . . . . .                                                       | 54            |
| 17 — Fiyatlar . . . . .                                                              | 54            |
| 18 — Para ve kredi politikası . . . . .                                              | 55            |
| 19 — Merkez Bankası kredileri . . . . .                                              | 57            |
| 20 — Emisyon . . . . .                                                               | 58            |
| 21 — Bankacılık . . . . .                                                            | 59            |

|                                                              | Sahife<br>No. |
|--------------------------------------------------------------|---------------|
| 22 — Mevduat . . . . .                                       | 59            |
| 23 — Banka kredileri . . . . .                               | 60            |
| 24 — Zırai krediler . . . . .                                | 61            |
| 25 — Ticari krediler . . . . .                               | 61            |
| 26 — Beledi tesisler kredileri . . . . .                     | 62            |
| 27 — Mesleki krediler . . . . .                              | 62            |
| 28 — Sınai krediler . . . . .                                | 62            |
| 29 — İpotek mukabili krediler . . . . .                      | 63            |
| <br><b>III — Bilânçomuzun Tahlili</b>                        |               |
| 1 — 1957 ve 1958 yılları bilânçolarının mukayesesi . . . . . | 64            |
| <br><b>2 — AKTİF</b>                                         |               |
| a) Altın . . . . .                                           | 65            |
| b) Döviz borçluları . . . . .                                | 65            |
| c) Kasa . . . . .                                            | 65            |
| d) Dahildeki Muhabirler . . . . .                            | 65            |
| e) Senetler Cüzdanı . . . . .                                | 65            |
| f) Tahviller Cüzdanı . . . . .                               | 66            |
| g) Avanslar . . . . .                                        | 66            |
| h) Mahsuba Tabi Matlubat . . . . .                           | 66            |
| i) Gayri menkuller . . . . .                                 | 66            |
| j) Demirbaş . . . . .                                        | 67            |
| k) Muhtelif . . . . .                                        | 68            |
| <br><b>3 — PASİF</b>                                         |               |
| a) Sermaye . . . . .                                         | 68            |
| b) İhtiyat akçesi . . . . .                                  | 68            |
| c) Tedavüldeki banknotlar . . . . .                          | 69            |
| d) Mevduat . . . . .                                         | 69            |
| e) Altın Alacaklıları . . . . .                              | 69            |
| f) Döviz Alacaklıları . . . . .                              | 69            |
| g) Muhtelif . . . . .                                        | 70            |
| h) Kâr ve tevzi şekli . . . . .                              | 70            |
| <br><b>IV — Murakabe Komisyonu Raporu</b>                    | <br>72        |
| <b>V — Bilânço ve Kâr ve Zarar Hesabı</b>                    | 73            |

**ŞUBELERİMİZ :**

|          |            |
|----------|------------|
| Ankara   | İskenderun |
| İstanbul | Eskişehir  |
| İzmir    |            |
| Mersin   | Diyarbakır |
| Samsun   | Gaziantep  |

**T. C. MERKEZ BANKASI ANONİM ŞİRKETİNİN  
28 NİSAN 1960 TARİHLİ HİSSEDARLAR  
FEVKALADE UMUMÎ HEYET  
TOPLANTISINA AİT**

**İDARE MECLİSİ RAPORU**

**A N K A R A**  
**1 9 6 0**

**Muhterem Hissedarlar;**

1 — Esas Nizamnamemizin muaddel 19 uncu maddesi mucibince, 30 kuponu ihtiva eden Bankamız hisse senetlerinin, 30 Haziran 1960 tarihinden evvel aynı itibarî kıymette, aynı sınıf, tertip ve numaralar ile 39 kuponu muhtevi yeni senetlerle tebdilî icap etmektedir.

Bu hükme göre, 30 Haziran 1960 tarihinden evvel değiştirilerek iptal edilecek olan hisse senetleri üzerindeki 30 numaralı kupon, haddi zatında 1960 hesap yılına ait olacağı cihetle, hisse senetleri iptal edilmekle beraber, üzerlerinde bulunan 1960 yılına ait kuponun senet sahibi tarafından ayrıca muhafazası lüzumu gibi bir netice hasıl olacaktır. Halbuki yeni senetlerin ilk kuponunun, iptalin vukubulduğu hesap senesine ait kuponla başlaması ve bu sebeple mezkûr 19 uncu maddedeki 30.6.1960 tarihinin 30.6.1961 olarak tadili lâzımgelmektedir.

2 — Nizamnamemizin maruz 19 uncu maddesi, halen mevcut hisse senetlerinin aynı itibarî kıymette, aynı sınıf, tertip ve numaralar ile yeni senetlerle tebdil edileceğini âmirdir.

Esas Nizamnamemizin 21 inci maddesinin 1935 senesinde yapılan tadilinden evvelki şekline göre, devir ve ferağ muamelelerinde; satılan hisse senedi iptal edilerek, yeni mâlikine aynı sınıftan, en son verilmiş hisse senedinin numarasını takip eden numarayı havi hisse senedi verilmekte idi.

Gerçi, maddenin 1935 senesinde yapılan tadilinden sonraki hükmü mucibince, devir ve ferağ muamelelerinde, hisse senedinin iptali cihetine gidilmeyip, arkasına meşruhat verilmekle iktifa edilmiş ise de, devir ve ferağların tevalisi neticesinde, senedin arkasında yer kalmaması dolayısıyla, yine bu madde hükmü icabı bir çok senetler de bu yüzden iptal olunmuş ve böylece, iptal olunan senetlerin adedi (23.832) ye balığ olmuştur.

Bu vaziyette, halen mevcut hisse senetlerinin Esas Nizamnamenin sarahatî veçhile aynı numara ile yenilenerek tebdilî yoluna gidildiği takdirde, evvelce tebdil edilmiş olması dolayısıyla, haddi zatında mevcut bulunmayan ve bu kere yine iptal edilecek olan hisse senetleri için lüzumsuz yere kâğıt ve tabı masrafı yapılmış olacaktır. Bu itibarla, 19 uncu Madde'nin bu defaki tâdilinde, «numaralar» kelimesinin çıkarılması ve böylece, tebdil için müracaat eden hissedarlara, yeni tabedilecek hisse senetlerinin yeni ve müteselsil bir sıra numarası tahtında verilmesi uygun görülmüştür.

Nizamnamemizin 19 uncu maddesine, Hissedarlar Umumî Heyetinin 21 Temmuz 1955 tarihli Fevkalâde toplantısında yapılan tâdil ile, üçüncü fıkra olarak ilâve edilmiş bulunan hükmün, yukarıda maruz sebeplerle tâdili icabetmiş olduğundan, 19 uncu maddenin aslı ile tâdil projesi ilişikte yüksek tasviplerine arz olunur.

**IDARE MECLİSİ**

**T. C. MERKEZ BANKASI A. Ş. ESAS NIZAMNAMESİNİN  
19 UNCU MADDESİNİN SON FIKRASININ TADİL PROJESİ**

| Mevcut Metin                                                                                                                                                            | Tadil Projesi                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Halen mevcut hisse senetleri 30/6/1960 tarihinden evvel aynı itibari kıymette aynı sınıf, tertip ve numaralar ile 39 kuponu muhtevi yeni senetlerle tebdil edilecektir. | Halen mevcut hisse senetleri 30/6/1961 tarihinden evvel aynı itibari kıymette, aynı sınıf ve tertip ile 39 kuponu muhtevi yeni senetlerle tebdil edilecektir. |